

HELMA van LIEROP-DEBRAUWER

neemt afscheid als
hoogleraar jeugdliteratuur

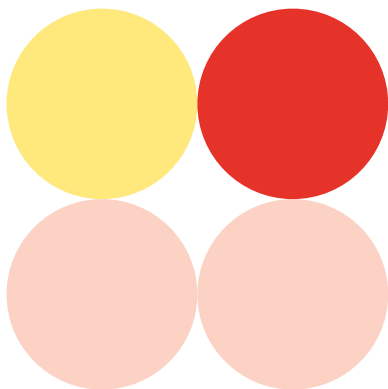
De nieuwe Kinderboeken- ambassadeur

Martijn van der Linden
zit vol met plannen

Op de cover

Floor van het Nederend

debuteert als
kinderboekenillustrator

AFSCHEIDSINTERVIEW HELMA VAN LIEROP-DEBRAUWER

'Ik wil teksten en lezers
samenbrengen'

14

6-12 jaar

STERKE BOEKEN OVER SLIM GROEN

Kinderboekenweek

12-18 jaar

DELEN WAT JE LEEST

Leescommunity
Hebban in de Klas

7

6-12 jaar

Lezen en verder lezen
Bomen zijn net mensen

9

**Kinderboeken-
ambassadeur**

Martijn van der Linden

10

0-6 jaar

De held van de sjeestijd
Prentenboek van de
Kinderboekenweek

12

0-6 jaar

Blikveld

16

6-12 jaar

Blikveld

20

12-15 jaar

Blikveld

22

15-18 jaar

**Diversiteit heeft
veel gezichten**

Beste Boek voor Jonge-
ren

24

15-18 jaar

Blikveld

26

Prikkels

Schatgraven – 50 jaar
Querido Kinderboeken

28

Passie voor Taal

Ton den Boon

30

Interview Cornald Maas

Lezen voorbij de waan
van de dag

32

Atelierbezoek

Floor van het Nederend

34

Het vak

Leesbevorderaars over
de praktijk

35

Column

Daan Heerma van Voss
Kameleon

36

Agenda & mededeling
Stichting Lezen

TAAL VERBINDT

Foto: Keke Keukelaar

Kinder- en jeugdliteratuur laat nieuwe en andere werelden zien aan kinderen en jongeren. En dat is van groot belang voor henzelf én voor onze samenleving. Verder kijken dan je eigen voorkeur, positief en nieuwsgierig zijn naar wat je niet kent – en dat al jong leren – helpt iedereen vooruit. Zeker nu, nu in onze samenleving steeds minder ruimte lijkt voor het andere en de anderen.

Taal verbindt en is de basis voor de sociale cohesie van een samenleving, zegt Ton den Boon in dit nummer. En zo is het. Mensen zijn talige wezens. Via taal uiten we ons, geven we betekenis aan de wereld en wat we meemaken, en brengen we begrip op voor anderen. Via taal vechten we meningsverschillen uit, maar geven we ook verdieping aan relaties. Via taal kunnen we ook de verbeelding door tekst en beeld een stem geven, zoals verschillende auteurs en Kinderboekenambassadeur Martijn van der Linden in deze *Lezen* laten zien.

In dit nummer verder veel aandacht voor diversiteit

en natuur in boeken, en het belang van lezen en literatuur in het algemeen. Helma van Lierop benoemt in haar afscheidsinterview als hoogleraar Kinder- en Jeugdliteratuur dat je verder moet kijken dan de literaire waarde van jeugdliteratuur en ook de maatschappelijke, pedagogische en sociale aspecten moet meenemen in hoe je haar beziet en onderzoekt.

Cornald Maas beschrijft hoe zijn docent op de middelbare school op onorthodoxe wijze taal-, spelling- en literatuuronderwijs verbond door zijn leerlingen voornamelijk literatuur te laten lezen en hen daarover te laten nadenken. Daar is voor hem de basis gelegd voor zijn liefde voor literatuur – naast een thuisomgeving waar boeken waren.

In het onderwijs is het werken met literatuur en andere rijke teksten steeds gangbaarder – een belangrijke ontwikkeling. Goede schoolbibliotheek zijn daarbij onmisbaar, en gelukkig zit er nog steeds groei in, onder meer via de Bibliotheek *op school*. Naast de schoolbibliotheek is er de openbare Bibliotheek, waar kinderen en jongeren tot achttien jaar sinds deze zomer gratis lid van kunnen worden. Daarmee is een belangrijke drempel geslecht en kan ieder kind ook thuis boeken om zich heen hebben.

Maak thuis, in kinderopvang en onderwijs gebruik van de rijke literatuur en non-fictie voor jong en oud die Nederland rijk is – iedereen wordt daar beter van.

Gerlien van Dalen

directeur-bestuurder Stichting Lezen

“**VERDER
KIJKEN DAN
JE EIGEN
VOORDEUR
HELPT IEDEREEN
VOORUIT**”

LEZEN

Kwartaaltijdschrift voor leesbevordering en literatuureducatie, uitgave van Stichting Lezen.

Professionals en studenten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie ontvangen *Lezen* gratis door zich aan te melden via lezen.nl

Redactieadres
Stichting Lezen,
Nieuwe Prinsengracht 89,
1018 VR Amsterdam.
020-6230566
redactie@lezen.nl

Hoofredacteur
Gerlien van Dalen

Eindredactie
Annemarie Terhell,
Eva Gerrits

Redactie
Daan Beeke,
Eva Gerrits,
Mirjam Noorduijn,
Annemarie Terhell,
Desirée van der Zander

**Medewerkers
aan dit nummer**
Karst-Janke Rogaar
Elsbeth Tijssen
Daan Heerma van Voss

**Ontwerp &
art direction**
Erik olde Hanhof,
Judith Schoffelen

Uitgever
Stichting Lezen

Druk
Zalsman BV

Coverbeeld
© Floor van het Nederend

Abonnementen
Abonnementenbeheer
adreswijziging, abonneren
of opzeggen tijdschrift
Lezen? Vul het formulier
in op lezen.nl

Voor overige vragen
Abonneeservice
Tijdschrift *Lezen*
0172 476085 (tijdens
kantooruren) of info@spabonneeservice.nl

© september 2022
Stichting Lezen.

Niets uit deze uitgave mag worden gereproduceerd door middel van enige methode of vorm dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISSN 1570-9698.

De inhoud van *Lezen* is auteursrechtelijk beschermd. Eventuele rechthebbenden die wij niet hebben kunnen achterhalen, verzoeken wij contact op te nemen met de uitgever.

Projecten met dit icoon zijn mogelijk gemaakt door Stichting Lezen.

@stichtinglezen

lezen.nl

Stichting Lezen is de drijvende kracht achter de leesbevordering in Nederland. Zij genereert kennis over lezen en verbindt partijen die er samen voor zorgen dat kinderen en jongeren goede en gretige lezers worden en blijven.

'Kinderboeken moet je niet alleen op hun literaire kwaliteiten beoordelen. Je moet ook oog hebben voor de pedagogische kant,' zei Helma van Lierop in een *Trouw*-interview, na haar benoeming als bijzonder hoogleraar jeugdliteratuur op de Annie M.G. Schmidt-leerstoel aan de Universiteit Leiden in 1998. Ondertussen is de leerstoel opgeheven en heeft de 66-jarige hoogleraar jeugdliteratuur afscheid genomen van de Universiteit Tilburg, maar de woorden typeren haar houding ten aanzien van de studie: 'De verwevenheid van pedagogiek en esthetiek in de jeugdliteratuur – dát is waar ik mijn hele academische carrière mee bezig ben geweest.'

**“
Ik wil
teksten
en lezers
samen-
brengen**

In het met kinder- en studieboeken gevulde kantoor in haar idyllische Brabantse tuin vertelt de emeritus-hoogleraar hoe, toen ze in Nijmegen Nederlands studeerde, haar belangstelling voor literatuursociologie werd aangewakkerd door de Vlaamse literatuurwetenschapper Bert Vanheste. Bij hem studeerde ze in 1981 af op het fenomeen kinderjury. 'De benadering van de literatuur als maatschappelijk verschijnsel, met aandacht voor de communicatieve betekenis en het nut van teksten,' vertelt Van Lierop, 'gaf ineens ruimte voor onderzoek naar meer dan alleen de grote literatuur. De discussie over wat nou eigenlijk literatuur en wat lectuur is, werd volop gevoerd, waardoor de vraag "wat is jeugdliteratuur?" ineens ook relevant werd. Om daar een antwoord op te kunnen geven, moest er wel tekstgericht onderzoek worden gedaan. Logischerwijs groeide het belang ervan en kreeg het steeds meer erkenning, wat uiteindelijk resulteerde in de Annie M.G. Schmidt-leerstoel, aan de Leidse letterenfaculteit. Dat was nieuw: tot de jaren zeventig en tachtig lag in Nederland de nadruk op de pedagogische benadering en was de studie kinder- en jeugdliteratuur onderdeel van de sociale wetenschappen.'

Van Lierop vervolgt: 'Dat onderscheid tussen tekstgericht en lezersgericht onderzoek heb ik trouwens altijd kunstmatig gevonden. Lees- of literatuurbevorderaar? Ik ben het beide evenzeer: het fictionele en werkelijke kind zijn tenslotte twee zijden van dezelfde medaille. Dat besef dringt gelukkig steeds meer door. Zo is er momenteel veel aandacht voor participatief onderzoek waarin kinderen als mede-onderzoekers worden gezien. Vanuit het idee dat wij net zo goed van kinderen kunnen leren als zij van ons is hun kennis en mening over boeken even waardevol als die van volwassen lezers. Veelzeggend vond ik ook het thema van het afgelopen congres van de International Research Society for Children's Literature – 'de verstrengeling van de esthetische en pedagogische kanten van de kinder- en jeugdliteratuur' – waar ik een

keynote mocht uitspreken. Omdat ik toen al wist dat ik met pensioen zou gaan en het congres Thema de rode draad in mijn onderzoek is geweest, heb ik er een soort testament van gemaakt, waarin ik terugblik op drie momenten in mijn loopbaan die eigenlijk direct aansluiten bij die participatieve onderzoeksmethoden. Dat zijn mijn projecten naar het functioneren van kinder- en jeugdjury's, onder meer voor mijn doctoraalscriptie; het schrijven van mijn proefschrift *Ik heb het wel in jouw stem gehoord*, over hoe het literaire klimaat in een gezin de literaire vorming van kinderen beïnvloedt; en mijn recente onderzoek naar *life writing* dat zich richt op autobiografisch schrijven en dagboeken van jongeren, met vooral de Slash-serie van Edward van de Vendel – jeugdboeken die een coproductie zijn van een volwassen auteur en een jongere – als inspiratiebron.'

Hoogtepunten

Op de vraag naar een baanbrekend hoogtepunt in haar loopbaan is het dus niet toevallig dat Van Lierop *Over grenzen* noemt, haar onderzoekspublicatie over de adolescentenroman in het literatuuronderwijs uit 2005, uitgebracht door Stichting Lezen. 'Feitelijk ook een samengaan van lezers- en tekstgericht onderzoek,' licht ze toe. 'Al begon de studie wel tekstgericht. Geïnspireerd door de cursus adolescentenliteratuur die ik toen met Henk Peters aan de Universiteit Tilburg gaf, wilden wij laten zien – we spreken over begin jaren negentig, toen het begrip literatuur zonder leeftijd werd geïntroduceerd – dat het eigenlijk raar is om een genre als de adolescentenroman uit te geven binnen zowel een volwassenen- als jeugdboekenfonds, door boeken vanuit die beide fondsen met elkaar te vergelijken. Daar kwam de relatief verrassende conclusie uit dat er qua stijl en structuur veel meer overeenkomsten dan verschillen waren. Vervolgens zei Stichting Lezen: "Allemaal heel mooi en we zijn er blij mee, maar wij willen ook weten wat jongeren zelf van deze boeken vinden," waarna ik een kleinschalig lezersgericht project in een 4vwo-klas heb gedaan.

De onderzoeksuitkomsten zijn onder- tussen echt ingebed, in de studie jeugdliteratuur én in het onderwijs waar het belang van grensoverschrijdend literatuuronderwijs steeds meer wordt onderkend. En het is niet ondenkbaar dat ook de prijs voor het Beste Boek voor Jongeren een uitkomst ervan is. Zeker weten kan ik dit niet, maar er was een zaadje geplant, dat blijkt wel.

En dan wil je vast ook nog een hoogtepunt uit het historisch onderzoek waar- bij ik betrokken was,' lacht Van Lierop. 'Dat,' zegt ze na even denken, 'is dan toch de publicatie van *Een land van Waan en Wijs* uit 2014. Wat anders was aan deze geschiedenis van de Nederlandse jeugdliteratuur, is dat we – mijn Vlaamse collega's Vanessa Joosen, Rita Ghesquiere en ik – meer oog hebben gehad voor het feit dat de Nederlandstalige jeugdliteratuur niet op zichzelf staat, maar dat die is ingebed in zowel een internationale context als in de volwassen literatuur. Dat boek heeft niet eenzelfde invloed gehad als *Over grenzen*. Maar het wordt inmiddels wel als standaardwerk gebruikt binnen de universitaire lerarenopleiding en master jeugdliteratuur in Tilburg, en heeft zo indirect effect op het literatuuronderwijs. Al zou er veel meer mee kunnen worden gedaan: kinderen zijn zeker geïnteresseerd in schrijverslevens – niet voor niets worden auteursbezoeken enthousiast ontvangen. Door ze bijvoorbeeld al in de onderbouw van het voortgezet onderwijs vertrouwd te maken met de jeugdliteratuurgeschiedenis, is de stap naar de volwassen literatuurgeschiedenis minder groot. De doorgaande leeslijn is er denk ik bij gebaat. [korte pauze] Bovendien: het boek heeft de grens opengebroken die van oudsher tussen Nederland en Vlaanderen bestond, in de zin dat Nederlandse boeken wel in Vlaanderen maar Vlaamse boeken niet in Nederland terechtkwamen. Natuurlijk, het tij zat mee: een uitgeverij als Querido had agenten in beide landen en trok auteurs aan als Anne Provoost en Bart Moeyaert wier boeken absoluut hebben bijgedragen aan het slechten van die grens.'

Doorbroken grenzen

Van Lierop heeft sowieso veel barrières doorbroken zien worden gedurende de ruim veertig jaar dat ze het corpus van de jeugdliteratuur bestudeerde: 'Door die literatuur-zonder-leeftijd-discussie is bijvoorbeeld de grens wat voor jongeren is, opgeschoven. Daarmee is het aantal goede twaalfplus-boeken enorm toegenomen. Edward van de Vendel heeft hier onder anderen een wezenlijke bijdrage aan geleverd: hij durfde het aan – toen hij naar aanleiding van zijn Annie M.G. Schmidtlezing in 2006 de *Slash*-reeks begon – om de werkelijkheid weer dicht bij jongeren te brengen, en daardoor jongeren weer dicht bij de literatuur. Maar niet minder grensoverschrijdend was natuurlijk Els Pelgrom – en in haar kielzog Margriet Heymans en Imme Dros – die in 1984 met *Kleine Sofie en Lange Wapper* onze wereld en die van de verbeelding op een bijna postmodernistische wijze liet samenvallen. Zo zette ze de toon voor de literaire emancipatie van het kinderboek die zich daarna voltrok – met schrijvers als Toon Tellegen die een heel nieuwe dimensie aan het dierenverhaal heeft toegevoegd, en Joke van Leeuwen die opviel door haar unieke spel met taal en beeld. Maar ook Bibi Dumon Tak en Jan Paul Schutten wil ik noemen; zij hebben de

non-fictie op de kaart gezet door van de feitelijke werkelijkheid een verhaal te maken – en van de jongere generatie Gideon Samson. Hij is een schrijver met durf. Denk aan hoe hij in *Zwarte Zwaan* het romantisch kindbeeld van het onschuldige kind onverbiddelijk afwijst.'

Nog altijd niet erkend

Dit alles betekent niet dat de emancipatie van de studie jeugdliteratuur nu voltooid is: 'Vanuit de literatuurwetenschap wordt jeugdliteratuur nog altijd niet volledig als literatuur erkend. Ik ben heel blij met alle ruimte die ik in Tilburg heb gekregen, en ontzettend trots op de gewone én internationale master jeugdliteratuur die we daar sinds 2011 en 2019 aanbieden. Maar feit is wel dat dit in Nederland de enige universiteit is waar er zoveel wetenschappelijke aandacht is voor jeugdliteratuur. Ook tekenend: het verdwijnen van de Annie M.G. Schmidtleerstoel in 2013 waardoor ik altijd Nederlands enige hoogleraar jeugdliteratuur ben gebleven. En natuurlijk het einde van het tijdschrift *Literatuur Zonder Leeftijd* in 2019. Juist daarin was ruimte voor tekstgericht onderzoek. Maar je merkt dat daar binnen de jeugdboekenwereld eigenlijk onvoldoende belangstelling voor is. Terwijl de maatschappij gebaat is bij een wisselwerking tussen praktijk en

academisch onderzoek. Juist nu is het esthetische, tekstgerichte onderzoek enorm met maatschappelijke thema's verbonden. Denk aan de publicatie *Jeugdliteratuur door de lens van etnisch culturele diversiteit* van Sara Van den Bossche en Anne Klomberg. Of het intergenerationele onderzoek van Vanessa Joosen waarin zij nagaat hoe wij leeftijdsverschillen zien en hoe zich dat weerspiegelt in boeken. Meer aandacht hiervoor zou fijn zijn, zodat je met al die boeken aan de slag kunt. Je kunt zoveel vertellen met mooie verhalen, daar begint uiteindelijk alles mee.'

Hoopvol

De huidige ontwikkelingen stemmen Van Lierop in ieder geval hoopvol over de toekomst: 'De jeugdboekenonderzoekers van nu leggen de goede accenten. Ze weten wat er in de maatschappij speelt. Dat vind ik belangrijk. Als je tekstgericht onderzoek doet en bepaalde thema's vallen je op, dan kan je daar vervolgens mee aan de slag met je lezers. Of omgekeerd: als lezers geïnteresseerd zijn in bepaalde onderwerpen, dan kan je daar je tekstgerichte onderzoek op laten aansluiten. Dat is precies wat ik graag zie. De studie jeugdliteratuur is voor mij een gezamenlijke onderneming van kinderen, teksten en volwassenen, een joint venture. Dat is echt mijn ideaal: het samenbrengen van teksten en lezers.' ●

“

**Er is meer
maatschappelijke
aandacht nodig
voor de studie
jeugdliteratuur**

BOMEN ZIJN NET MENSEN

LEZEN & VERDER LEZEN

Vanuit
boomperspectief

Verhalen van de fladdertak

Margaretha van Anandel
& Marieke Nelissen (ill.)
Lemniscaat, € 24,99

8+

Een mooie dag om in een boom te klimmen

Jaco Jacobs, vertaling
Tjalling Bos
Ploegsma, € 14,99

11+

Leila wil de kap van haar lievelingsboom (een witkaree) dwarsbomen. Wanneer ze de buurt rondgaat met een petitie ontmoet ze Marnus, die ze meesleurt naar de boom. Voordat hij het weet, zit hij met Leila tussen het bladerdak, hopen dat de gemeentewerkers die komen kappen behalve de boom, ook hem en Sheila met rust laten. Lichtvoetige zwaarte in Zuid-Afrika.

De diepe band tussen bomen en mensen is al eeuwenoud. Zoveel blijkt wel uit de 'sprookjes, mythen en legenden over betoverde bomen en wonderlijke bossen' die Margaretha van Anandel in *Verhalen van de Fladdertak* verzamelde.

Tekst Mirjam Noorduijn

Sinds mensenheugenis eten we hun vruchten ('Bojabi'), gebruiken we hun hout ('De ziel van de wilg'), bewonderen we hun schoonheid ('De hebberrige samoerai'), vertellen wij ze onze geheimen ('De beuk die alles zag') en vertellen zij ons wijze levenslessen. Zoals op het einde van het Deense hoogmoed-komt-voor-de-val-verhaal ('De ongewenste wilg') waarin een roos concludeert: 'Of je nu arm bent of rijk, mooi of lelijk, het gaat erom wat je de wereld te bieden hebt'.

Het tijdloze karakter van de sprookjes verbindt Van Anandel knap met ons eenentwintigste-eeuwse perspectief op bomen en hun belang voor het milieu door ze te omlijsten met een eigentijds kaderverhaal in de traditie van *Duizend-en-een-nacht*. In dit verhaal met de geestige titel 'De hakker en de fladdertak' ontmoeten we een treurwilg die voor zijn leven vreest. De vrouw des huizes wil een onderhoudsvrije tuin. Haar man die 'de haksnor' wordt genoemd, is een boomspecialist met als motto: 'groot of klein,/ recht of krom,/ ik hak alles voor u om'. Alleen als 'de fladdertak' iedere dag een verhaal vertelt en zo bewijst dat hij net als de mens een levend wezen is, is 'de haksnor' bereid hem te sparen. De stokoude mammoetboom Generaal Sherman regelt vervolgens vanuit California dat 'de Ouden van alle landen' hun mooiste verhaal aan de treurwilg sturen via het wood wide web.

Van Anandel, die eerder *De tovenaars van Oz* bewerkte, is een levendige verteller en haar beeldspraak past het onderwerp. Zo laat ze een kersenboom 'vol en sappig lachen'. En in 'Het ambitieuze berkje' geeft een eik een jong berkje dat niet wil dat een vogel zijn knopjes oppeuzelt, 'groot gelijk', want 'in je knoppen ligt je toekomst'. Dat bomen net mensen zijn blijkt ook uit de betoverende illustraties van Marieke Nelissen. Bij haar veranderen knoestige stammen in verweerde gezichten en blijkt een in boomschors gehulde vrouw de sprankelende ziel van een wilg.

Paulus en de eikelmannetjes

Jean Dulieu
Leopold
tweedehands leverbaar

7+

Herfstavontuur vol taalspel waarin Paulus door een toverstreek van Eucalypta ongewild koning wordt van de eikelmannetjes, die groot in aantal maar klein van geest zijn. Wanneer de boskabouter zijn volk kwijtraakt door de wind, is het de Oude Eik die hem doet inzien dat het richtingsgevoel van zijn onderdanen hen tot 'een noodlottige kringloop' dwingt.

De boom met het oor

Annet Schaap &
Philip Hopman (ill.)
Querido, € 17,99

5+

Een jongen in een grote stad loopt verloren rond met een verhaal in zijn hoofd. Maar niemand wil luisteren. Gelukkig heeft de hoogste boom in de stad een oor: het kan het gras horen groeien, de wind horen ritselen en de kever die om het heengaan van zijn geliefde treurt, horen huilen. Ieder verhaal doet ertoe, in dit verrassend poëtische prentenboek.

De eik was hier

Bibi Dumon Tak & Marije
Tolman (ill.)
Querido, € 9,99

10+

Een tweehonderd jaar oude eik in de middenberm van de A58 vertelt zijn levensverhaal aan een gaai: over het bos om hem heen dat moest plaatsmaken voor de snelweg; over de wereldoorlogen die hij zag voorbijtrekken; en over de mens die hem heeft gevormd. Onderwijl filosofeert hij over stilstand en verandering, met terzijdes van het wortelwijdeweb.

Na een non-fictieschrijver, twee dichters en twee fictieschrijvers is de keuze voor een illustrator als Kinderboekenambassadeur niet onlogisch, maar wel verrassend. Martijn van der Linden zit vol plannen om illustraties in jeugdboeken flink onder de aandacht te brengen, te beginnen met een drietal ambitieuze projecten.

“
**Illustraties
zijn als
muziek
bij de film**

“

Met illustraties kun je ook de nieuwe generatie aan het lezen krijgen

Vond je het een mooi verzoek om als Kinderboekenambassadeur het kinderboek te mogen vertegenwoordigen?

‘Zeker! Ik moest wel eerst bedenken: wat worden dan mijn taken? Toen ik me erin ging verdiepen, ontdekte ik: ik kan het helemaal invullen zoals ik wil. Ik hoef mijn voorgangers niet na te praten, geen boodschap van een ander te herhalen. Toen ik me dat eenmaal realiseerde, kreeg ik er echt zin in. Omdat ik de eerste illustrator ben in deze functie, moet ik mijn voorbeelden uit het buitenland halen. Daar is het veel gebruikelijker dat een tekenaar het ambt van Kinderboekenambassadeur vervult. Quentin Blake was bijvoorbeeld de allereerste Britse Children’s Laureate.’

Wat zijn je plannen voor deze twee jaar?

‘Allereerst wil ik meer aandacht vragen voor illustraties. Daarbij wil ik vragen aan de orde stellen als: hoe kunnen illustraties eraan bijdragen dat kinderen meer gaan lezen? Ik heb zeker ook een missie waar het boeken voor tieners betreft. Hoe ouder kinderen worden, hoe minder illustraties er in boeken staan. Waarom eigenlijk? Zou het niet beter zijn als ook boeken voor twaalfplussers vaker geïllustreerd zijn? Ik voel sterk de behoefte om daar iets mee te doen.’

Waarom worden boeken voor oudere kinderen zo weinig geïllustreerd?

‘Tegenwoordig zijn we het niet meer gewend. Uitgeverijen vinden het niet nodig, maar ik ervaar dat echt als een gemis. Illustraties zijn meer dan verlichting, ze kunnen echt iets toevoegen aan de beleving van een verhaal. Ik zie illustraties als de muziek bij de film. Je ervaart een film heel anders zonder muziek. Ik geloof niet dat er een bovengrens in leeftijd zou moeten zijn; ook boeken voor vijftienplussers kun je illustreren. Daarmee kun je ook de huidige generatie aan het lezen krijgen, omdat het boeken aantrekkelijker maakt. Er is voor ieder boek een manier om het te illustreren, maar het is wel cruciaal dat je daarvoor de juiste illustrator zoekt.’

Hoe ga je die boodschap concreet maken?

‘Door mijn stem te laten horen, bijvoorbeeld in interviews, maar ook door met veel mensen het gesprek aan te gaan. Via de Schrijverscentrale ga ik lezingen en workshops verzorgen, zowel voor kinderen als volwassenen. Voor leerkrachten, leesconsulenten en andere mensen uit het boekenvak heb ik een interactieve lezing. Daarnaast wil ik ook de kunstacademies bezoeken. Daar ga ik me meer richten op vragen over het vak, zoals: hoe word je illustrator? En hoe zorg je dat je dat blijft? Het begeleiden van jonge illustratoren vind ik altijd erg leuk om te doen.’

Heb je nog meer plannen?

‘Jazeker! Ik ben nu bezig om een drietal projecten uit te werken. Allereerst wil ik graag een boek voor kinderen maken over illustraties, waarin mijn collega’s aan het woord komen. Het verkeert nog in een pril stadium, maar zoals ik het nu voor me zie wordt het een dik boek, waarin je echt iets te weten komt over illustraties en het vak van tekenaar. Ten tweede wil ik graag een Voorleeslintje in het leven roepen dat kan worden uitgereikt aan mensen die een bijzondere prestatie hebben verricht op het gebied van voorlezen. In mei mocht ik voorzitter zijn van de jury van De Nationale Voorleeswedstrijd. Dat was geweldig om te doen. Zoveel sfeer, zoveel enthousiasme, zoveel kwaliteit ook. Voorlezen is echt een bezigheid die aandacht verdient.’

Dat is twee. En het derde project?

‘Ik broed nog op projecten waarin ik zelf kan tekenen vanuit mijn ambassadeur-schap. Ik ben nu bezig met een compilatietekening waarop je honderd kinderboekenkarakters uit verschillende boeken kunt terugvinden. Het wordt

een poster die bibliotheken, boekhandels en scholen kunnen ophangen. Als deze drie projecten straks hun vorm hebben gevonden, hoop ik nog toe te komen aan een online platform voor jeugdboekillustratoren. Zoiets als Quentin Blake heeft gedaan met The House of Illustration; een plek waar alle illustratoren te vinden zijn, bedoeld voor scholen en voor uitgevers; met tekeningen, filmpjes en illustratieopdrachten. Dat zal veel tijd kosten en ik zal er veel hulp bij nodig hebben.

Die twee jaar lijken nu nog lang maar waarschijnlijk vliegt de tijd voorbij.’ ●

kinderboekenambassadeur.nl

Martijn van der Linden

(Oostburg, 1979) begon zijn carrière met het tekenen van boekomslagen bij uitgeverij Lemniscaat en in 2004 publiceerde hij zijn eerste prentenboek: *Prinsenkind*, met tekst van Maranke Rinck, zijn partner. Sindsdien illustreerde hij honderden titels in uiteenlopende tekenstijlen, van klassiek, tot naturalistisch, sprookjesachtig, robuust en modern. Samen met Edward van de Vendel won hij in 2016 de Woutertje Pieterse Prijs voor *Stem op de Okapi*. In 2017 won hij het Gouden Penseel voor de illustraties in *Tangramkat*. Samen met Maranke Rinck maakt hij de populaire *Tijgerlezenboeken* over Bob Popcorn. In december verschijnt *Neem nooit een beste vriend van Erna Sassen*, het vervolg op *Zonder titel*, waarin hij laat zien dat boeken voor tieners en illustraties prima samen-gaan.

KINDERBOEKEN WEEK

Prentenboek

De held van de sjeestijd

Marije Tolman verzorgt dit jaar het Prentenboek van de Kinderboekenweek. *Egalus* gaat over een egel die stug de bossen en zeeën blijft opruimen, terwijl andere dieren er een puinhoop van maken – naar een idee van Tolmans dochter Liv. ‘Het is een pleidooi voor een aandachtige manier van leven.’

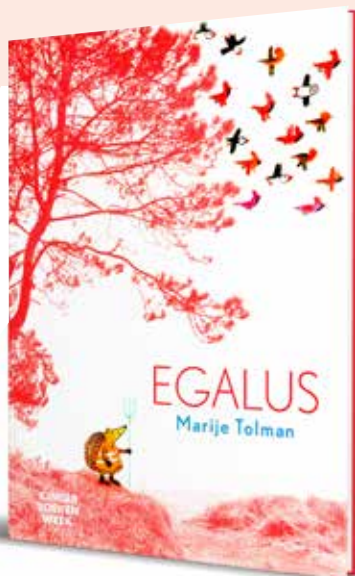
Tekst en foto
Annemarie Terhell

Het atelier van Marije Tolman is een kleine oase midden in de Haagse binnenstad, verscholen achter de gevel van een dansschool. In de binnentuin bloeien hortensia's en geraniums, de dubbele werkruimte heeft openslaande deuren en is smaakvol ingericht met gekleurde kasten, spulletjes en boeken. Op het prikbord hangt een tekening van Egalus de egel, die ontstond uit een schoolopdracht van Tolmans elfjarige dochter. ‘Voor school moest ze een eigen mythe schrijven. Liv is nogal activistisch ingesteld, altijd met het klimaat bezig, dus ze wist gelijk: het moest iets worden over de bescherming van het bos. We gingen samen schetsen en

kwamen toen uit op dit beeld van een egel die met een hark alles opruimt. ‘Zijn naam moet Egalus worden!’ riep ze enthousiast. ‘Egalus, de beschermheer van het bos!’ Toen ik twee maanden later werd gebeld of ik het Prentenboek van de Kinderboekenweek wilde maken met als thema ‘Gi-ga Groen’ keek ik naar die prikbordtekening en dacht: dat wordt een boek over Egalus!’

Sjeestijd

Ze laat de drukproeven zien die kortgeleden van de pers zijn gerold. Daarop is Egalus een ijverig diertje, steeds bezig om de wereld te ordenen. Hij kijkt strijdlustig en heeft een hesje van de

De Kinderboekenweek met als thema 'Gi-ga-groen!' vindt plaats van 5 tot en met 16 oktober. **Egalus** is tijdens deze periode voor € 8,25 te koop in de boekhandel.

plantsoenendienst aan, zijn drietand fier in de knuist geklemd. 'Zijn verhaal is verpakt in een raamvertelling,' vertelt Tolman. 'Opa egel vertelt zijn kleinzoon over de "sjeestijd", een heftige tijd waarin iedereen druk was. Terwijl de dieren om hem heen aan het racen zijn, maakt Egalus onverstoobar het bos, de bergen en de zee schoon.' Op de tekeningen zie je hoe hij dapper doorprijkt en alle rommeltjes op zijn rug bewaart. 'Als de last hem te zwaar wordt, valt hij met een klap achterover,' gaat Tolman verder. 'Hij ligt als een kever op zijn rug te spartelen. Plotseling staat de wereld stil. Dan beseffen de dieren dat het zo niet verder kan.'

Plezier in lezen

'Het verhaal is een pleidooi voor een aandachtige manier van leven,' legt Tolman uit. 'De dieren rennen en vliegen heen en weer zonder om zich heen te kijken. Egalus probeert, met kleine stapjes, de waanzin van zijn tijd te doorbreken.' Die boodschap heeft ze enigszins verstoep – want wijzende vingertjes, daar houdt deze tekenaar niet van. 'Het gaat in de eerste plaats om het plezier in lezen, daar is de Kinderboekenweek tenslotte voor bedoeld. Maar als je een prentenboek maakt dat door zoveel volwassenen en kinderen wordt gezien, dan vind ik het belangrijk om er inhoudelijk ook iets mee te doen. Ik hoop er toch iets mee in beweging te brengen, al is het maar een klein beetje.'

Landschapsfoto's

Egalus heeft een dromerige sfeer. Tolman maakte foto's in de Haagse duinen en Schotse heuvels en schilderde de figuurtjes erop met pen, inkt en acrylverf. In *Vosje* (2018) gebruikte ze deze gecombineerde techniek voor het eerst. 'Ik ging voor *Vosje* naar de duinen met het idee: dan ga ik daar lekker het landschap schetsen. Op de racefiets, schetsboekje mee – beter kon ik het me niet voorstellen. Maar toen ik begon te tekenen dacht ik: jeetje, ik lijk wel gek dat ik dit allemaal ga tekenen, terwijl het gewoon al bestaat! Kan ik daar niets op verzinnen voordat ik straks helemaal horendol word van het tekenen van al die blaadjes en sprieten? Toen ben ik begonnen met fotograferen.'

Risoprint

Ze liet de zwart-wit landschapsfoto's afdrucken als risoprints in één kleurtoneel bij een ambachtelijke drukkerij in Den Haag. 'Het duurde even voor ik de meest geschikte druktechniek had gevonden, maar riso bleek ideaal. De risograaf is een soort kopieermachine, maar dan met verftoners. Je krijgt er mooie, gedetailleerde afdrucken mee. Net als bij een etsafdruk kun je er goed overheen schilderen; je pakt met je kwast automatisch een stukje van de achtergrond mee, waardoor de lagen naadloos hand in hand gaan. Dat is hoe ik het graag heb, het mag er niet uitgeknipt uitzien.'

Egelstoet

Het effect is betoverend. Tolman laat een print zien van een boslandschap waarin de takken een prachtig schaduwnet werpen op de grond. Precies tussen de stammen loopt een stoet egels. 'Ik heb geleerd dat de foto zelf ook interessant moet zijn. Als je een saai beeld hebt en denkt: dan schilder ik hier wel een paar dieren tussen – dan werkt het niet. Technisch is deze techniek veel ingewikkelder dan je zou denken. Het geheel moet kloppen, het moet één wereld vormen. Pas als je in zo'n achtergrond gaat tekenen, weet je hoe het uitpakt. Of je geen diepte in het beeld verliest.'

Natuur

In het schilderen en tekenen van de dieren steekt ze veel energie. 'Elk dier moet een eigen karakter hebben, het mag geen decoratie zijn. In *Vosje* kun je ook zien dat elk vogeltje een personage is. Soms geestig, soms druk, of eigenwijs.' Ze houdt ervan om naar vogels te kijken en te luisteren en komt veel en graag op de Waddeneilanden. 'De natuur heb ik heel hard nodig. Elke ochtend begin ik met een wandeling met de hond langs het strand of door het bos. Als ik hier aankom ga ik eerst bloemen en planten water geven. Voor mij is het een manier om te aarden. De natuur is de bron waar we vandaan komen, het is belangrijk om dat niet te vergeten in deze extreem materialistische tijd. Voor je het weet ga je in alle gekte mee.' ●

Marije Tolman

(Beuningen, 1976) studeerde grafisch en typografisch ontwerpen aan de Koninklijke Academie in Den Haag en Illustration & Design aan het Edinburgh College of Art, in Schotland. In 2002 debuteerde ze in *Mees en Mol* van Carli Biessels. Het grote succes kwam met het prentenboek *De boomhut* (2010), dat zij maakte samen met haar vader, beeldend kunstenaar Ronald Tolman. Het boek werd wereldwijd enthousiast ontvangen en bekroond met het Gouden Penseel. In 2019 volgde een Zilveren Penseel voor het prentenboek *Vosje*, geschreven door Edward van de Vendel. Samen met Youp van 't Hek maakte zij meerdere boeken, waaronder *Een zee van tijd* (2022), een handboek voor pensionado's. In november verschijnt *Flappie*, een prentenboek op klein formaat waarin ze Van 't Heks bekende liedje over het kerstkonijn illustreerde met suggestieve tekeningen.

Illustratie: Melissa Castrillón

Bronzen en Zilveren Penselen

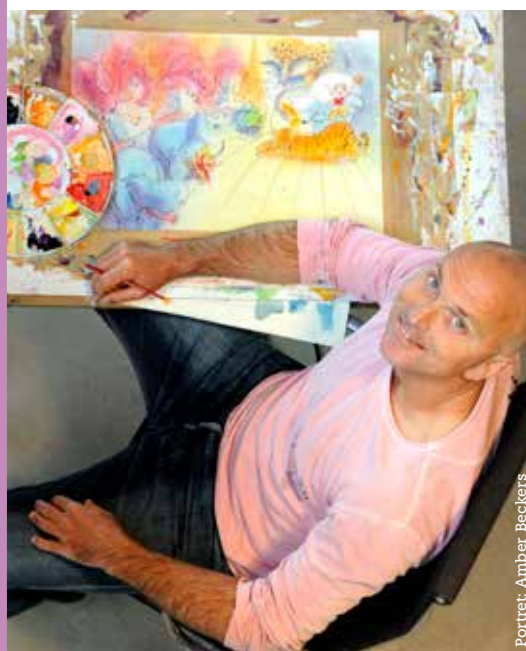
Met de komst van het Bronzen Penseel, de voormalige Vlag & Wimpel van de Penseeljury, is het aantal prijzen voor geïllustreerde jeugdboeken tot recordhoogte gestegen. Dit jaar zijn er acht Zilveren en twaalf Bronzen Penselen uitgereikt. Illustrator Hedy Tjin viel zelfs dubbel in de prijzen. Zowel de viltstifttekeningen in **Op de rug van Bigi Kayman** (Querido, 7+) en **Lennox en de Gouden Sikkel** (De Harmonie, 9+), die zij maakte samen met collega Brian Elstak, werden bekroond met Zilver. In de categorie prentenboeken gingen de Zilveren Penselen naar de dromerige potloodtekeningen van Hanneke Siemensma in **De haas zonder neus** (Hoogland & Van Klaveren, 3+) en de mooi uitgebalanceerde lino-sneden van vogels in **Het lied van de spreekw** van Octavie Wolters (Ploegsma, 6+). Bronzen Penselen waren er voor het geestige **Ik ben Pippi niet!** van Yvonne Jagtenberg, over Meisje de Geit dat niet met haar bekende naamgenoot vergeleken wil worden (Gottmer, 3+); de tekeningen van de Vlaamse Tim Van den Abeele in **Het hart van het meisje**, een introvert prentenboek over rouwverwerking (De Eenhoorn, 9+); en de betoverende dierentekeningen van de Brits-Colombiaanse illustratrice Melissa Castrillón in **Machtige Min** (Boycott, 4+).

Philip Hopman wint Max Velthuijs-prijs

Philip Hopman heeft de Max Velthuijs-prijs 2022 gewonnen, zo maakte het Literatuurmuseum in juli bekend. Aan deze driejaarlijkse oeuvreprijs voor illustratoren is een prijzengeld verbonden van 60.000 euro. De eerdere laureaten zijn Mance Post (2007), Thé Tjong-Khing (2010), Wim Hofman (2013), Dick Bruna (2016) en Sylvia Weve (2019). Philip Hopman toonde zich bij de bekendmaking blij verrast. 'Ik vind het echt ongelooflijk, niet te beschrijven. Als mensen kwaliteiten van je werk gaan benoemen, dan is het net alsof het over iemand anders gaat,' zo reageerde hij op het nieuws. Hopman debuteerde in 1988 als jeugdboekillustrator en voorzag sindsdien meer dan driehonderd jeugdboeken van tekeningen. Hij ontving in 1998 een Zilveren Penseel voor *22 Wezen*, een prentenboek met tekst van Tjibbe Veldkamp, en voorzag verschillende heruitgaven van Annie M.G. Schmidt van illustraties, waaronder *Wiplala* en *Abeltje*. Samen met Ted van Lieshout maakt hij de succesvolle prentenboekserie *Boer Boris*. De Max Velthuijs-prijs wordt in november uitgereikt. Naar aanleiding van de bekroning brengt het Literatuurmuseum/Kinderboekenmuseum vanaf het voorjaar 2023 de tentoonstelling 'Philip Hopman - In beeld'.

literatuurmuseum.nl

Portret: Amber Beckers

Een VROEGE START geeft VOORSPRONG

Foto: Annemarie Terhell

Vroeg beginnen met voorlezen loont op de lange termijn, zo blijkt uit een nieuwe studie naar BoekStart, het leesbevorderingsprogramma waarin ouders al vroeg worden gestimuleerd om te gaan voorlezen.

Onlangs publiceerde Stichting Lezen het rapport *Vroeg begonnen, veel gewonnen*, waarin Adriana G. Bus en Merel de Bondt hun onderzoek naar de langetermijneffecten van BoekStart uiteenzetten. BoekStart blijkt een bijdrage te leveren aan de taalontwikkeling en geeft temperamentvolle kinderen een fundament mee voor hun latere schoolloopbaan, concluderen zij. Dankzij het vroeg in aanraking komen met prentenboeken en rijke taal bouwen deze BoekStartbaby's een voorsprong op in hun taalontwikkeling ten opzichte van temperamentvolle baby's die niet met het programma meedoen. Uit het onderzoek, waarbij de deelnemers uit een eerdere studie opnieuw werden bezocht, blijkt dat deze voorsprong tot een leeftijd van vijf à zes jaar behouden blijft. Het verschil met leeftijdgenoten blijkt vooral toe te schrijven aan de vroeger start en niet aan de leesgewoonten nu. BoekStart legt dankzij de vroeger start met voorlezen een stevige bodem voor de taalontwikkeling, onderschrijven de onderzoekers. Daarmee is het een effectief instrument in de preventie van taalachterstanden. Het complete rapport is gratis te downloaden op de website van Stichting Lezen of voor € 13,95 te bestellen bij uitgeverij Eburon.

Spelen met boekenhelden

In ***Het spel van Vos en Haas. Red het ei*** staan de karakters uit de lees- en prentenboeken van Sylvia Vanden Heede en Thé Tjong-Khing centraal. Een leuk samenwerkspel waarmee je het herkennen en onthouden van beelden en de fijne motoriek oefent (Lannoo, 4+).

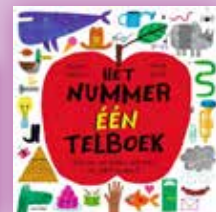

Het ***Rupsje Nooitgenoeg Groeispeel*** is een combinatie van een geheugen- en behendigheidsspel, waarmee kinderen het rupsje kunnen helpen met groter worden (Source1, 3+).

De Zweedse Ingela P. Arrhenius maakt zowel speelgoed als prentenboeken en combineert dat in ***Het winkeltje van Ingela. Appel, Honing en Melk*** zijn stevige speelboekjes die je kunt lezen, maar ook kunt gebruiken als koopwaar voor een winkeltje (Gottmer, 4+).

Spelletjes met letters en woorden is een vrolijk doeboek van Pettson & Findus, de Zweedse kinderboekenshelden uit de boeken Sven Nordqvist. De spelletjes variëren van letters herkennen tot woordzoekers oplossen (Davidsfond, 5+).

WINNAARS van de LEESPLUIM

JUNI

In ***Morgen gaan we verhuizen*** van Maayken Koolen bereiden Otis en zijn mama zich voor op een verhuizing en dat geeft chaos. Overal staan spullen die nog ingepakt moeten worden. Sam de kameleon scharrelt daar lekker tussendoor, maar raakt steeds kwijt. Een leuk zoekboek waarin je Sam op elke bladzijde kunt zoeken en dat zich prima leent voor een gesprek over verhuizen (Querido, 4+).

JULI

Je kunt tellen tot oneindig, maar tot één is minstens zo leuk. Hoe ingewikkeld de tekeningen in ***Het nummer één telboek*** van Caspar Salmon en Matt Hunt (ill.) ook worden, het antwoord op de bijbehorende vraag is altijd één. Door de steeds voller wordende illustraties levert dat grappige momenten op. Kinderen die toe zijn aan meer uitdaging kunnen verder tellen tot honderd op het schutblad (Gottmer, 2+).

AUGUSTUS

De winnaar van de Boon, de nieuwe Vlaamse prijs voor jeugdliteratuur, kreeg de Leespluim van augustus. ***Een zee van liefde*** van Pieter Gaudesaboos gaat over Pinguin en Beer die tijdens een zomer vol surfen, vliegeren en sterren kijken ontdekken dat liefde zich niks aantrekt van verschillen, afstand of geaardheid. ***Een zee van liefde*** werd ook al bekroond met een Zilveren Griffel (Lannoo, 4+).

KINDERBOEKEN- WEEK

Non-fictie over de natuur

STERKE VERHALEN OVER SLIM GROEN

Gi-ga-groen! is het thema van de Kinderboekenweek 2022. Dat laat zich uitstekend vertalen in non-fictie voor kinderen: de boekwinkel ligt vol mooie nieuwe boeken over dieren, planten en natuurbeleving.

Natuurboeken zijn altijd al populair en dit jaar helemaal. Een groot aantal schrijvers, tekenaars en vertalers heeft zich voor deze Kinderboekenweek uitgeleefd op informatieve boeken over flora en fauna. Een van de aanstekelijkste titels is *Supergroen* van Thijs Goverde, een schrijver die al vaker bewees dat hij een meester is in het vertellen van fantastische verhalen over ridders, kastelen en explosies, maar nu komen zijn helden en schurken uit het plantenrijk. Hij was een jaar of veertig, zo schrijft hij in zijn inleiding, toen hij tegen zijn ouders zei: 'Ik wil een bos.' Ze hadden zo hun twijfels, noteert hij droog. 'Is het voor het klimaat?' vroeg zijn moeder. Thijs knikte instemmend: 'Bossen zijn heel goed voor het klimaat.' Stiekem dacht hij erbij: en ik wil hutten bouwen, fikkies stoken! Zijn ouders bleken best bereidwillig om deze jongensdroom via een fiscaal voordelige constructie te financieren en zo werd hij eigenaar van een drassig, onwillig stuk boerenland met het idee dat om te vormen tot 'voedselbos'.

Superschurk

In *Supergroen* vertelt hij met veel vaart en fantasie over zijn inspanningen en uitglijdende kersverse agrariër. Hij deelt zijn boek op aan de hand van planten- en boomsoorten, die hij liefkozend 'pestkoppen', 'koopjesjagers' of 'paardenmoordenaars' noemt. De boterbloem is een 'superschurk', want hij is giftig en woekert met zijn uitlopers als een 'helse machine' dwars door de grond. Het duizendblad is juist een

held; het verstikt onkruid, geneest wondjes, houdt aspergebedden vrij van slakken en heeft de kleur van de Hulk, schrijft hij enthousiast. Behalve over het kweken van planten en groente kom je in dit boek van alles te weten over erfelijkheidsleer en de koolstofkringloop – en dat alles verpakt in een spannend verhaal. Waar Goverdes verzinlust in fictie soms doorschiet, staat die hier in dienst van kennisoverdracht. Dat blijkt een gouden greep: de toon is aanstekelijk, maar het weerbarstige groen houdt hem op de aarde.

Geniaal groen

Ook Geert-Jan Roebers blinkt uit in sterke verhalen over de natuur. In *Briljante planten. Over knappe knoppen, boze bollen en ander geniaal groen* neemt hij je mee naar het plantenrijk en laat hij zien hoe planten slimme oplossingen hebben gevonden voor allerlei problemen. Planten blijken tot verbazingwekkende dingen in staat, en net als Goverde schrijft Roebers daar lyrisch over. Sommige soorten kunnen hun zaad met vliegende kracht uitspugen bijvoorbeeld, of in korte tijd torenhoog worden, of binnen een seconde een watervlo naar binnen slurpen. Roebers schept in dit boek behoorlijk op over grassen, bloemen en groen. Dat is nodig, want planten krijgen veel te weinig aandacht, zo schrijft hij voorin.

Fakkelbomen en wurgvijgen

Voordat hij aan die sterke verhalen toekomt, krijgt de jonge lezer eerst een lesje biologie. Over bladgroenkorrels en hoe die werken; over CO₂ ('dat spul van de klimaatverandering'); over de oersoep en het ontstaan van de algen, de voorouders van onze hedendaagse planten. Margot Westermann versierde de bladzijden met uitbundige tekeningen van fakkelbomen, wurgvijgen en afvalgoud. Heel mooi zijn ook de foto's die ze in dit boek heeft verwerkt. De rode kool, grapefruit en passievrucht zien er sappig uit tegen een roze achtergrond. Een aardappel met uitlopers lijkt op een griezelig monster in een inktzwart decor.

Tekst
Annemarie
Terhell

Illustratie: Djenné Fila, uit *Een kleine geschiedenis van de mens door dierenogen* (Lannoo).

Varkenskoor

Je kunt de natuur bejubelen, maar je kunt haar ook een stem geven. Bij Joukje Akveld komt de mensheid er dan niet zo best vanaf. In *Een kleine geschiedenis van de mens door dierenogen*. Over heilige koeien, ruimteapen en de roep van de kakapo geeft ze een origineel overzicht van dieren uit de wereldgeschiedenis. Haar dieren doen steeds in een monoloog of dialoog verslag van de situaties waarin ze zich bevinden. Een koor van varkentjes beklagt zich over de gewelddadige dood van hun moeder. Chimpanse nummer 65 schrikt zich rot als hij wordt vastgesnoerd in een krappe ruimte en de grond begint te trillen. Onder elk hoofdstuk staat een uitleg waarmee het gelezene in perspectief wordt geplaatst. De moeder van de biggetjes blijkt geen slachtoffer te zijn van de bio-industrie, zoals je aanvankelijk verwacht, maar is ter dood veroordeeld in een middeleeuwse rechtbank. De chimpansee wordt gelanceerd in een raket vanaf Cape Canaveral en is de eerste mensaap in de ruimte.

Strafproces

Zo passeert een stoet dieren in heel verschillende rollen de revue. Je leest over het dier als goudmijn, als plaag, als maatje, als amusement, als monster, als medicijn en als massaproduct. Uniek in dit boek is de combinatie van fictie en non-fictie. De hoofdstukken, die indrukwekkend zijn geïllustreerd door Djenné Fila, staan vol onalledaagse weetjes over bijvoorbeeld de terechtstelling van dieren. Processen tegen individuele dieren of ongedierte waren in middeleeuws Europa heel gewoon, schrijft Akveld. In de rechtbank werden ze als mensen behandeld: 'Zo kon een hond die in de beklagdenbank te hard blafte een zwaardere straf krijgen dan een hond die stil was, omdat hij expres het strafproces vertraagde.' Het zijn onalledaagse weetjes, die zich uitstekend lenen voor een les tekstbegrip aan de hand van rijke teksten. De monologen en dialogen prikkelen de verbeelding en roepen vragen op, in de informatieve tekst volgt een heldere uiteenzetting van de achtergrond. Die is vaak schrijnend, maar altijd wetenswaardig en vaak verrassend. Soms overtreft de werkelijkheid de fantasie. ●

Supergroen. Helden en schurken van het voedselbos. Thijs Goverde & Saskia Heijmans (ill.) Ploegsma, € 15,99 (9+)

Briljante planten. Over knappe knoppen, boze bollen en ander geniaal groen. Geert-Jan Roebbers & Margot Westermann Gottmer, € 19,99 (10+)

Een kleine geschiedenis van de mens door dierenogen. Over heilige koeien, ruimteapen en de roep van de kakapo. Joukje Akveld & Djenné Fila (ill.) Lannoo, € 29,99 (10+) Verschijnt op 3 november

Geert-Jan Roebbers schreef met **Soortenschat** een 'Kindercanon van natuur in de Lage Landen'. Het boek is encyclopedisch opgezet; ruim honderd planten- en diersoorten kregen een eigen pagina met feiten, weetjes een uitgebreide tekening en een ezelsbruggetje. Met illustraties van Pieter Fannnes (Lannoo, 9+).

Katie Scott maakt indrukwekkende overzichtstekeningen van planten en dieren in sierlijke composities. Onlangs verscheen in de serie van de Kew Botanical Gardens **Het zwammenboek**, dat een uitgebreid overzicht geeft van de biologie, habitat, voortplanting en soortenrijkdom van schimmels en paddenstoelen (Lannoo, 12+).

In **Reis door de tijdperken** biedt Aina Bestard een rijk geïllustreerd, chronologisch overzicht van de geschiedenis, van de oersoep en het ontstaan van het leven tot aan de heerschappij van de zoogdieren. De tekst is vrij feitelijk, maar wel helder geschreven; de grote panorama- en doorkijk- doorkijkplaten zijn stijlvol getekend (Gottmer, 10+).

Het eigenwijze huisdierenboek van Marc ter Horst is een bonte beschrijving van huiselijke dieren als spaarvarkens, huisstofmijten, fretten en TikTok-tijgers. De weetjes gaan over heel verschillende dingen: de geschiedenis van de diersoort, bijzondere eigenschappen, of hun verschijning op sociale media of nepnieuws. De tekeningen zijn van Tom Schoonooghe (Lannoo, 8+).

MIEP DIEKMANN THESISPRIJS

IBBY Nederland reikt jaarlijks de Miep Diekmann Thesisprijs uit voor een excellente scriptie op het gebied van kinder- en jeugdliteratuur. Voor de vijfde editie van de prijs werden ook internationale studenten van Nederlandse en Vlaamse universiteiten uitgenodigd om deel te nemen. Dit heeft niet alleen geleid tot meer inzendingen, maar laat ook de toegevoegde waarde zien van internationale en interculturele uitwisseling in de studie van de kinder- en jeugdliteratuur, schrijft de organisatie. De prijs werd toegekend aan Sonali Kulkarni van Tilburg University voor haar thesis over de integratie van woorden en beelden in tweetalige prentenboeken. In deze scriptie stelt Sonali een theoretisch model voor waarmee meertalige ontmoetingen in prentenboeken bestudeerd kunnen worden. De juryleden zijn onder de indruk van 'de moed die Sonali toont met de keuze voor dit complexe en nieuwe onderwerp en van de theoretische diepgang en doeltreffendheid waarmee ze het thema behandelt'. Sonali is in haar scriptie begeleid door emeritus-hoogleraar Helma van Lierop-Debrauwer.

De regels van drie

Foto: Renske Derkx

De regels van drie van Marjolijn Hof staat centraal tijdens de campagne Nederland Leest Junior in de maand november. Twan gaat met zijn familie naar IJsland om zijn overgrootvader op te zoeken. Opi Kas is een vrijbuiters, maar kan niet meer goed voor zichzelf zorgen. Daarom moet hij mee terug naar Nederland, zo hebben Twans moeder en oma besloten. Opi Kas denkt daar anders over. Hij heeft een ontsnapingsplan bedacht en vraagt of Twan hem wil helpen. Twan twijfelt en worstelt met een loyaliteitsconflict. Kan hij Opi Kas helpen of is het verstandiger

om het geheime plan te verraden? **De regels van drie** won in 2014 de Woutertje Pieterse Prijs. De jury noemde het 'een krachtig pleidooi tegen de betutteling, van kinderen en van ouders'. Kinderen in groep zeven en acht en in de onderbouw van het vmbo krijgen een speciale editie van dit boek cadeau. De CPNB, organisator van Nederland Leest, hoopt dat het zal uitnodigen tot klassengesprekken over keuzes maken, ouder worden, familie en vitaliteit. Bij het boek zijn lessuggesties gemaakt met steun van Stichting Lezen. nederlandleest.nl

GROOTS AVONTUUR

Hedwig! van Frida Nilsson is een heerlijk boek over een dondersteen met veel fantasie. Hedwig gaat voor het eerst naar school en wil de wereld ontdekken, maar haar impulsiviteit brengt haar vaak in de problemen. Op de tekeningen van Martijn van der Linden zie je haar ondeugende pretoogjes (Querido, 7+).

Leif is een slapjanus en zijn zus Ravna superstoer, maar als het dorp in gevaar komt blijkt Leifs boekenkennis toch van pas te komen. Pieter Koolwijk brengt in **De trollen van Leif** een vrolijke Vikingwereld tot leven, Linde Faas voorzag die van kleurrijke, sfeervolle illustraties (Lemniscat, 9+).

Zeemeermeisje van Jowi Schmitz is het betoverende verhaal van Miki, die met haar vader naar de Nieuwmarkt in Amsterdam verhuist, waar zich een leven vol nieuwe mogelijkheden ontplooft. Ze sluit er vriendschap met een oudere dame en neemt met haar stiekem de boot naar Schotland (Hoogland & Van Klaveren, 10+).

Ben Guterson houdt van magie en raadsels. Na de voltooiing van zijn **Winterhuis-hotel**-trilogie vertaalde Imme Dros zijn nieuwe boek **De magie van de verboden toren**. Zack stuit bij zijn nieuwe huis op een oude toren en ontdekt een mysterie (Leopold, 10+).

TE ZIEN

WG Kunst in Amsterdam viert de Kinderboekenweek met 'Er was van alles te zien', een tentoonstelling rond de boeken van Toon Tellegen. Van 10 september tot en met 6 november 2022 wordt in de tentoonstellingszaal een groene omgeving gecreëerd met wandschilderingen van **Annemarie van Haeringen**, **Gwen Stok**, **Boris Tellegen** en **Geerten Ten Bosch**. Daarbinnen worden originele illustraties van tien tekenaars geëxposeerd, onder wie **Mance Post**, **Jan Jutte**, **Carl Cneut** en **Ingrid Godon**.

Illustratie: Mance Post, Literatuurmuseum Den Haag

In het **Kunstmuseum in Den Haag** opent op 24 september de tentoonstelling 'Cristóbal Balenciaga – Meesterlijk zwart' over de bekende Spaanse modeontwerper. **Sanne te Loo** maakte het bijbehorende kinderboek *Cristóbal Balenciaga – de jongen die droomde van haute couture*, waarin ze vertelt hoe de kleine Cristóbal al op jonge leeftijd verrast met zijn zelfontworpen robe voor de markiezin De Casa Torres (Leopold | Kunstmuseum, 9+).

Drie vragen aan Kevin Hassing

Kevin Hassing won dit jaar de prijs van de Kinderjury met *Mus & kapitein Kwaadbaard*. *Koers naar de kraken* in de categorie tien tot en met twaalf jaar. Onlangs verscheen het derde boek in deze piraten-serie: *Mus & kapitein Kwaadbaard en De Amorfe*.

Je bent (stem)acteur van beroep. Wat bracht je ertoe om kinderboeken te gaan schrijven?

'Ik spreek vaak luisterboeken en tekenfilms in en ben daarvoor veel meer gaan lezen. Het leek me leuk om zelf ook eens te proberen om te schrijven, maar het duurde lang voordat ik een geschikt idee kreeg. Toen het beeld in me opkwam van een chagrijnige piratenkapitein die een teruggetrokken leven leidt, totdat een stoer, jongensachtig meisje zijn hulp nodig heeft, dacht ik: ik ga gewoon beginnen!'

Las je zelf graag als kind?

'Dat begon pas in mijn tienerjaren met *Harry Potter*. Toen ik een jaar of dertien was, verscheen *Harry Potter en de vuurbeker*. Ik heb dat intens meegemaakt, net als de verschijning van de eerste film. Ik ben nog steeds fan, er zit zoveel moois in de reeks: een doordachte plotlijn die zich uitstrekt over meerdere delen, een ontwikkeling in de personages, een wereld die oneindig lijkt zodat je eruit kan blijven putten.'

In *Mus & kapitein Kwaadbaard en De Amorfe* zit een toernooi. Heb je je bij het schrijven door *Harry Potter* laten inspireren?

'Zeker niet bewust. Ik ben als kind wel door de serie gevoed, maar probeer er inhoudelijk ver vandaan te blijven. Voor ***Mus & kapitein Kwaadbaard*** heb ik een eigen magische wereld gecreëerd waarin heel veel kan, maar die ook lijkt op de wereld van drie eeuwen geleden.'

HEBBAN IN DE KLAS

Nieuwe
leescommunity

DELEN WAT JE LEEST

Een boek lezen, wie doet dat nou? Om leesplezier op middelbare scholen nieuw leven in te blazen, bedacht **Emma Kustermans**, docent Nederlands aan het Merletcollege in Cuijk, een online inspiratieplatform voor scholieren: **Hebban in de Klas** (hebbanindeklas.nl).

‘Tijdens mijn studie Nederlandse taal en cultuur aan de Radboud Universiteit in Nijmegen, ontdekte ik pas hoe rijk taal eigenlijk is en hoeveel interessants het vak Nederlands te bieden heeft. Op de middelbare school kreeg ik bijvoorbeeld niks mee van de uitgeverijwereld, waarin ik later met veel plezier heb gewerkt. Voor mijn leeslijst werd ik niet gewezen op het rijke aanbod van nieuwe boeken; dan ga je ook niet zelf op zoek. Graag wilde ik mijn steentje bijdragen aan gemotiveerd onderwijs en via het landelijke programma Trainees in Onderwijs sta ik sinds twee jaar voor de klas. Dat bevalt ontzettend goed.’

Eureka-moment

‘Onderdeel van het *traineeship* is het opzetten van een eigen project. Om op ideeën te komen stelde ik mezelf de simpele vraag: wat zie ik in de klas gebeuren? Leerlingen zitten de hele dag op hun telefoon en maar een schrikbarend klein aantal leest uit zichzelf een boek, was de pijnlijke constatering. Het eureka-moment voor mijn project volgde toen ik *Alles wat er was* had gelezen van Hanna Bervoets; echt een tof boek dat ik mijn leerlingen wilde tippen. Mondeling of per mail zou dat het ene oor in- en het andere weer uitgaan, vermoedde ik. In een paar uur heb ik toen een leesplatform voor scholieren bedacht: een veilig afgeschermd online omgeving waar je kunt laten weten wat je van een boek vindt, ziet wat anderen lezen, waarop je lijsten kunt maken en opdrachten kunt delen – een soort digitaal leesdossier of online

Tekst
Eva Gerrits
Illustraties
Karst-
Janneke
Rogaar

leesclub in de klas, dus. Ik mailde Jeroen Dera, mijn professor aan de Radboud, en vroeg: is dit vruchtbaar? Hij bracht me in contact met Daan Beeke van Stichting Lezen en samen brainstormden we verder.'

Meer stimulering

'De functionaliteiten en enorme titeldatabase van hebban.nl sloten aan op onze ideeën, dus zochten we contact met hen. Zij omarmden het concept en zo ontstond Hebban in de Klas. Ruim tachtig leerkrachten verspreid over het land doen inmiddels mee aan de pilot.

Het werkt simpel: docenten die zich online aanmelden, krijgen aanwijzingen en tips, en kunnen vervolgens hun klas aanmelden en leerlingen uitnodigen. Zo is er controle op wie er binnenkomt. Op de klassenhomepage kunnen docenten een topic starten of iets posten, bijvoorbeeld dat er een literaire prijs is uitgereikt, met vermelding van de genomineerden, zodat leerlingen zien wat hip en bekrond is. Hebban in de Klas kan naar eigen inzicht worden ingezet. Voordeel: bijhouden wat leerlingen lezen, is heel eenvoudig. En leerlingen zien wat klasgenoten lezen en daarvan vinden. Op de klassenhomepage is ook de lees-challenge te zien, waarbij een balk weergeeft hoeveel procent van de klas die al heeft volbracht. Onze leerlingen moeten voor het vak Nederlands bijvoorbeeld jaarlijks vier boeken lezen. Zo'n gezamenlijke challenge – oorspronkelijk weliswaar geen Nederlandse term, maar het spreekt scholieren wel aan – activeert veel meer dan het te zijner tijd inleveren van een individueel verslag.'

Meteen gesprekken

'De eerste les waarin ik verwees naar Hebban in de Klas vergeet ik niet gauw. Het werd tijd dat leerlingen weer een boek kozen voor hun lijst. 'Als je geen idee hebt,' zei ik, 'kijk dan eens op Hebban in de Klas wat je klasgenoten hebben gelezen.' Meteen werd er ingelogd en gepraat: 'Wat heb jij eigenlijk gelezen? Hee, je geeft maar één ster, waarom?' Met blijde verwondering heb ik zitten toekijken. Het ging als vanzelf en precies wat ik hoopte, gebeurde ook: ongedwongen ervoeren ze dat lezen iets is wat je met elkaar kunt delen, net zoals ze dat doen met de rest van hun leven. Via de website kunnen ze bij elkaar te rade gaan: wat lees jij; weet er nog iemand een boek over de Eerste Wereldoorlog; verzin het maar. Wat ook gezien mag worden: dat er leerlingen zijn die veel meer lezen dan alleen voor hun lijst, zoals fantasy of Engelse boeken. En aarzelende lezers kunnen zien dat hun vrienden lezen – een steuntje in de rug. Zo wordt lezen een sociale bezigheid. En hopelijk komen mooie nieuwe boeken er makkelijker mee in het vizier dan met verplichte, beperkte en gedateerde leeslijsten.' ●

De eerste les waarin ik verwees naar Hebban in de Klas vergeet ik niet gauw

Hebban in de Klas is vanaf de Boekenweek van Jongeren gratis beschikbaar voor alle scholen in het voortgezet onderwijs. Ga naar hebbanindeklas.nl voor een gratis docentenaccount.

Smaak ontwikkelen

Helena van Dijk, docent Nederlands aan CSG De Lage Waard, Papendrecht:

'Met Hebban in de Klas kan ik makkelijker monitoren wat mijn leerlingen lezen, dan met een papieren lijstje dat je steeds kwijtraakt of vergeet aan te vullen. Het ziet er ook een stuk minder saai uit. De belangrijkste meerwaarde vind ik dat je het lezen kunt promoten. En dat je over boeken kunt praten: waarover gaat dit verhaal nou, wat is het thema, wat leer je hiervan? Zo'n gesprek helpt leerlingen zich ertoe te verhouden en haalt het lezen uit de sfeer van de opdrachtes die wij normaal uit de kast trekken. Ook de klassen-challenge spreekt aan, dat je kunt laten zien: kijk, zover zijn we nu met elkaar. Op Hebban in de Klas kunnen leerlingen ook aangeven wat ze nog willen lezen en daar zie ik steeds titels verschijnen; ze zijn duidelijk bij elkaar aan het neuzen. Vaak weten kinderen niet wat ze moeten kiezen; nu kunnen ze bij elkaar kijken, er direct verder naar vragen en zo hun smaak ontwikkelen. Ik heb mijn collega's laten zien hoe ik Hebban in de Klas inzet en ook zij willen er heel graag mee aan de slag.'

Plan het klassikaal

Paul Vissers, docent Nederlands, Adelbert College, Wassenaar:

'Doorgaans komt pas tijdens een toets of mondeling eindexamen het gesprek over boeken tot stand, als leerlingen alle boeken al hebben gelezen. Met Hebban in de Klas bekijft hun leeslijst beter, en kunnen ze er eerder op reflecteren en erover praten. Als je het bewust in de les inzet, komt het gesprek gegarandeerd op gang. Toen ik bijvoorbeeld verzocht er klassikaal een recensie voor te schrijven, riep een meisje uit: "Nou, ik weet wel een boek! Dat was echt verschrikkelijk." [lacht:] Iedereen wilde die recensie natuurlijk ter plekke lezen. Als je ze het thuis laat doen, valt het sociale aspect weg en nemen leerlingen misschien niet eens de moeite om bij elkaars recensies te gaan kijken. Terwijl die hen juist helpen een boek te kiezen waarmee ze uit de voeten kunnen, in plaats van dat ze zomaar iets uit de kast trekken, wat vaak tegenvalt. Als docent ben je ook veel sneller op de hoogte van wat ze lezen en kun je makkelijker bijsturen als er bijvoorbeeld iemand achterloopt. Planning is wel belangrijk: als alle input pas in de laatste weken binnenstroomt, verlies je dat grote pluspunt van leerlingen die elkaar inspireren.'

In **If** van Lydia Rood maken we kennis met Liesbeth die een verhaal schrijft over If (Ifigenia) die worstelt met het leven en de liefde en zich alleen en onbegrepen voelt. Balancerend tussen hoop en wanhoop stuurt Liesbeth haar protagonist de donkere nacht in, het midden van de weg op. Hoe zal dit verhaal in een verhaal aflopen (Leopold, 14+)?

Fawad (vijftien) uit **Buiten het veld**, het debuut van H.N. Khan, heeft het moeilijk. Zijn vader is verongelukt en zijn beste vriend is totaal veranderd nadat diens broer is neergeschoten. Gelukkig kan Fawad goed basketballen. Zal het hem lukken de eerste Pakistaanse speler in de NBA te worden en te ontsnappen uit de arme buurt waar hij woont (Querido, vertaling Dennis Keesmaat, 14+)?

Peer en Leonne volgen hetzelfde langeafstandspad. De een loopt weg van zijn slechte schoolresultaten, het geruzie thuis en vooral van zichzelf. De ander loopt voor haar klimaatvlog. Een ontmoeting is onontkoombaar. Marike Goslinga schreef met **Kilometers zonlicht** een actuele jeugdroman over klimaatschuld en burn-out bij jongeren (Leopold, 14+).

Terwijl Hugo uit **Autumnville** van Rick Meyer voor het eerst alleen zijn vaders boekhandel mag afsluiten, roept een meisje zijn naam. De stem lijkt uit de winkel te komen, maar Hugo weet zeker dat er niemand meer is. Ook buiten op straat is geen mens. Hugo gaat op onderzoek uit; een mysterieus en spannend avontuur volgt (Ploegsma, 13+).

Het **Literatuurmuseum in Den Haag** heeft sinds 17 september een nieuwe tentoonstelling voor middelbarescholieren: 'Back Street', een ontdekkingsreis waarin jongeren literaire teksten, zoals romans, *spoken word* en straatpoëzie kunnen ontdekken en beleven. Op literatuurmuseum.nl zijn diverse museumlessen te boeken onder 'educatie'. Daar vind je bijvoorbeeld *Poëzie is kinderspel* – Lucebert, waarin leerlingen meer over de Nederlandse dichter en schilder Lucebert leren aan de hand van de wandschildering *Namiddag van een faun*, die Lucebert in 1983 speciaal voor het museumcafé in het Literatuurmuseum maakte. In de lessen *Tijd voor tegengeluid* en *Op de barricade* draait het dan weer meer om de kracht en invloed van taal. Zo ontdekken leerlingen tijdens *Op de barricade* hoe ze taal kunnen inzetten om hun mening middels *spoken word* te uiten. De leerlingen gaan naar huis met hun eigen *spoken word*-performance én persoonlijke boekentips. De museumlessen zijn voor verschillende doelgroepen en sluiten bij verschillende vakken aan. Per les kunnen er maximaal 64 leerlingen deelnemen. De lessen duren tussen de 90 en 120 minuten.

literatuurmuseum.nl

DWALEN DOOR BACK STREET

Foto: Robert Lagendijk

Zilveren Griffels 12-15

Op 22 juni zijn er elf titels met een Zilveren Griffel bekroond. De onderscheidingen in de categorie twaalf tot vijftien zijn voor **De tunnel** van Anna Woltz (Querido) en **Let goed op** van de Amerikaanse auteur Jason Reynolds (Uitgeverij Condor, vertaling Maria Postema). Over Woltz' spannende oorlogsroman die zich afspeelt tijdens de Blitzkrieg in Londen schrijft de jury:

'De schrijver toont op subtiële wijze hoe vooroordelen over homoseksualiteit en klassenverschillen de personages beperken in hun wensen en gevoelsleven. Het boek staat vol mooie zinnen waar je een gouden randje omheen zou willen doen. [...] Tegen de achtergrond van de huidige oorlog die in Europa woedt, is **De tunnel** actueler dan ooit.' Dat laatste geldt ook voor **Let goed op**. In tien verhalen vertelt

Reynolds over de alledaagse levens van tien Afro-Amerikaanse jongeren terwijl ze van school naar huis gaan. De jury noemt het 'een rijk en gelaagd boek met emotionele diepgang, vol zinnen die tot nadenken stemmen. [...] De lichte toon en de humor maken de soms zware thema's behapbaar. **Let goed op** is een ode aan vriendschap en veerkracht van jongeren uit de vele "zwarte" gestigmatiseerde buurten die Amerika kent.'

De Gouden Griffel voor het beste oorspronkelijk Nederlands-talige kinderboek wordt uitgereikt aan de vooravond van de Kinderboekenweek (5 t/m 16 oktober).

"Ik breng graag verhalen op anderen over"

Afgelopen juni werd Daan Schuurmans van het Carolus Boromeuscollege in Helmond door de vakjury uitgekozen tot winnaar van de achtste landelijke finale Read2Me!, dé voorleeswedstrijd voor de brugklas. De nieuwe Brugklas Voorleeskampioen won met **De Tunnel** van Anna Woltz over de Blitzkrieg in Londen.

'Toen ik de lokale en regionale voorleeswedstrijd van Helmond en de Peel won, kreeg ik **De tunnel** als winnaarsprijs. Het boek was gesigneerd door Anna Woltz. Thuis ben ik het meteen gaan lezen. Ik vond het heel mooi en ik had het ook erg snel uit. Ik wist direct dat ik hieruit wilde voorlezen tijdens de landelijke finale van Read2Me!. In alle wedstrijden vóór de grote finale heb ik voorgelezen uit **Vals nest** van Beatrijs Peeters, maar dit boek mocht ik niet meer gebruiken: voor de finale moest het boek aansluiten bij een van de cultuurhistorische gebeurtenissen van Nederland. **Vals nest** doet dat niet, maar **De tunnel** natuurlijk wel. Het gaat over de Tweede Wereldoorlog. Dat is een zwaar onderwerp, maar toch zitten er ook mooie momenten in het verhaal. Bijvoorbeeld het stukje over de liefde dat volgt na een heftige bomaanslag. Zo zit het boek vol emoties, en omdat het vanuit een ik-persoon is geschreven, en je je dus goed kunt inleven in de hoofdpersoon, komen die daardoor heel goed over. Ik vind het leuk om die emoties en het gevoel van de hoofdpersoon over te brengen op het publiek. Om iedereen mee te sleuren in het verhaal en misstijl aan het luisteren te zetten. Ik zou mezelf niet per se een lezer willen noemen, maar ik ben wel iemand die graag verhalen op anderen overbrengt en met voorlezen kan dat erg goed. Ik weet niet of het winnen van Read2Me! me nu tot een echte 'leesambassadeur' maakt, zoals de vakjury zei. Het is ook niet zo dat als ik goede boeken heb gelezen, ik deze dan tip aan mijn klasgenoten. Als ik tijd heb, lees ik vooral zelf graag, vaak spannende boeken, maar ik probeer niet per se anderen aan het lezen te krijgen. Daar ben ik gewoon niet zo mee bezig. Wel denk ik dat de voorleeswedstrijd een positieve invloed heeft gehad op alle scholen die hieraan hebben meegedaan.'

De voorleeswedstrijd Read2Me! wordt door Cubiss georganiseerd in opdracht van Stichting Lezen en wordt mogelijk gemaakt door een bijdrage vanuit het leesbevorderingsprogramma de Bibliotheek op school. Dit jaar deden scholieren van in totaal 1.130 brugklassen van verschillende scholen mee. Elf brugklassers kwamen door de lokale, regionale en provinciale voorrondes en plaatsten zich voor de landelijke finale. read2mevoorleeswedstrijd.nl

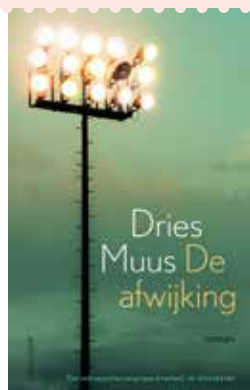
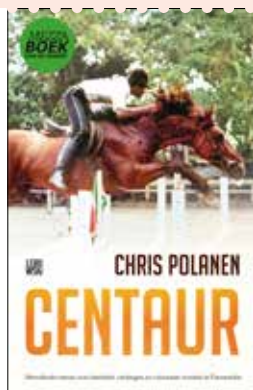

BESTE BOEK VOOR JONGEREN

Variatie in young adult

Het Beste Boek voor Jongeren is onderdeel van de Boekenweek van Jongeren, die dit jaar plaatsvindt van 16 tot en met 25 september. De twee prijzen zijn bij de start van de campagne uitgereikt; bij het ter perse gaan van *Lezen* waren de winnaars nog niet bekend.

DIVERSITEIT

Het Beste Boek voor Jongeren wil kwalitatief sterke boeken onder de aandacht brengen die aansluiten bij de leefwereld van jongeren. Zowel young adult-boeken als boeken uit de volwassenenliteratuur dingen mee naar deze prijs die in twee categorieën wordt toegekend: oorspronkelijk Nederlandstalig en vertaald. Dat levert ook dit jaar interessante nominaties op. Waaruit bestaat de diversiteit die de vakjury zo nadrukkelijk nastreeft?

Tekst
Annemarie
Terhell

Diversiteit is een breed begrip, dat valt direct op als je de shortlist van het Beste Boek voor Jongeren bekijkt, die voor de zomervakantie werd bekendgemaakt. Deze zeer gevarieerde lijst van tien titels, door een vakjury gekozen uit het boekenaanbod van 2021, is het vertrekpunt voor de jongerenjury die in september twee winnaars kiest. De vakjury heeft in die beslissende ronde geen stem meer, maar licht de keuze voor de nominaties wel toe in een juryrapport. Opvallend is

het belang dat zij toekent aan de diversiteit in personages en vooral schrijvers, want 'die voldoen natuurlijk al langer niet meer aan het achterhaalde beeld van uitsluitend witte elite mannen van (voorbij de) middelbare leeftijd'. Immers: 'De auteur van nu (x/v/m) is jong, oud, zwart, van kleur, wit, queer, hetero, cis en trans. Dit maakt de verhalen divers en zorgt ervoor dat steeds meer jongeren zich gerepresenteerd kunnen zien in de literatuur. Ontzettend fijn, ontzettend belangrijk en bovenal ontzettend terecht.'

Springruiter

Die representatie is een mooi streven dat helemaal aansluit bij de tijdgeest. Maar waar zie je die terug in de lijst? Op het gebied van culturele diversiteit valt vooral de Britse, uit Nigeria afkomstige *Abi Daré* op, die in *Het meisje met de luidende stem* (vertaling Arjaan en Thijs van Nimwegen, Signatuur) de gruwelen beschrijft waaraan een veertienjarige op het West-Afrikaanse platteland is overgeleverd. Adunni wordt na haar moeders dood uitgehuwelijkt aan een oudere man, is getuige van een sterfgeval en vlucht om haar straf te ontlopen naar Lagos, waar haar een zwaar leven als dienstmeisje wacht.

Ook Chris Polanen zou je kunnen meerekenen. Weliswaar woont hij al sinds zijn twintigste in Nederland, maar volgens de achterflap schrijft hij 'om met zijn heimwee naar Suriname om te gaan'. *Centaur* (Lebowski) beschrijft een paar broeierige weken uit het leven van Gili, een jongeman die zich in Paramaribo voorbereidt op een beslissende springwedstrijd, waarmee hij een ticket naar Nederland hoopt te kunnen bekostigen. Ondanks de veelheid aan thema's die de auteur daarbij aansnijdt (het politieke klimaat, een tekortschietende vader, spiritualiteit) draait dit boek toch bovenal om de verwarring die vrouwen kunnen oproepen in een opgroeiend mannenlijf. 'Als lezer moet je ertegen kunnen dat de omgang met vrouwen weinig geëmancipeerd in beeld wordt gebracht,' noteert de jury daarbij kritisch.

Voetballer

Diversiteit in geaardheid vind je bij Dries Muus, die in *De afwijking* (Ambo|Anthos) de ontluikende homoseksuele gevoelens van het veertienjarige voetbaltalent Mattie beschrijft, die de pech heeft dat hij opgroeit op in een sterk homofobe omgeving. Nadat hij een 'halve stijve' heeft gekregen onder de douche en dat voorval tot buiten de kleedkamer is uitgelekt, wordt hij achtervolgd door kwaadwillende dorpsgenoten. Tijdens de volgende voetbalwedstrijd wordt hij zelfs het mikpunt van spreekkoren in het stadion. Het is een beklemmend verhaal waarin de vijandigheid van de omgeving tot angstaanjagende proporties is uitgegroeit. Ook in *Stenen eten* van Koen Caris (Atlas Contact), dat zich eveneens afspeelt in een geïsoleerde dorpsgemeenschap, speelt homoseksualiteit een rol. Terwijl Ben wordt overvallen door nieuwe gevoelens voor zijn beste vriend en zich stort op de fysieke liefde, wordt het dorp overspoeld door een reeks zelfmoorden

onder tieners en krijgt de lezer puzzelstukjes toegeworpen van een sinister plot.

Identiteit

In *Stenen eten* komt een bijfiguur voor die transgender is, maar verder is het ver zoeken naar de diversiteit in gender, waar de jury naar verwijst. Het is fijn als diverse jongeren zich vertegenwoordigd kunnen zien, maar een jury is natuurlijk afhankelijk van het aanbod en kwaliteit dient leidend te zijn. Je vraagt je bij deze lijst af waarom het dan toch zo expliciet wordt benoemd.

Meg Rosoff heeft een verfrissend antwoord op al die hedendaagse nadrukkelijkheid. Zij laat in *De Godden broers* (vertaling Jenny de Jonge, Luitingh-Sijthoff) juist volledig in het midden wat de sekse van haar verteller is. Door de naam van haar hoofdpersoonage niet te noemen, laat ze zien dat identiteit uit veel meer aspecten bestaat dan het vakje waarin iemand past. Een mooie vondst. Uiteindelijk maakte het niet uit wie de verteller is, het is mooi als je dat aan de verbeelding kunt overlaten.

Klimaatactivist

Variatie is in deze shortlist volop aanwezig, maar manifesteert zich vooral op andere vlakken. Neem bijvoorbeeld de omgeving waarin de verhalen zich afspelen. *Lily* van de Belgische radio-dj, televisiepresentator en schrijver Tom De Cock (Pelckmans) gaat over een toekomstige wereld waarin de aarde

flink is opgewarmd, de zeespiegel schrikbarend is gestegen en alle mensen in koepels wonen. In een spannend, chronologisch verhaal met veel cliffhangers ontpopt Lily zich van een megapopulaire vlogster tot een milieuactivist, met verstrekkende gevolgen voor haar eigen leven. Ook in *Zeis* van Neil Shusterman (vertaling Lydia Meeder, Baeckens) vind je een knap staaltje *world building*. In een wereld waarin honger en ziektes zijn uitgebannen, worden twee jongeren opgeleid om de populatiegroei te beteugelen. Als Zeis beschikken zij over leven en dood – een lotsbestemming die nogal wat ethische dilemma's met zich meebrengt. Of laat je verleiden door *Het onzichtbare leven van Addie LaRue* van V.E. Schwab (vertaling Merel Leene, Boekerij), dat zich uitstrekt over drie eeuwen, en waarin de innemende hoofdpersoon tijd heeft gekocht bij de goden en gedoemd is door iedereen vergeten te worden.

Soulmate

Op literair gebied valt er uit veel smaken te kiezen. Zo valt *De overlevenden* van Alex Schulman (vertaling Angélique de Kroon, De Bezige Bij), waarin drie broers na hun moeders dood terugkeren naar hun Zweedse vakantiehuisje, direct op door de ongebruikelijke vorm. In twee verhaallijnen, waarvan er één steeds een uur terugspringt in de tijd, lees je hoe een traumatisch ongeluk het leven van de broers heeft ontregeld en uiteengedre-

ven. *Zonder titel* van Erna Sassen (illustraties Martijn van der Linden, Leopold) springt eruit door het eenzijdige vertelperspectief, waarin je wordt meegezogen in de woordenstroom van hoofdpersoon Joshua. Sassen weet zich feilloos te verplaatsen in de beleavingswereld van deze vijftienjarige, die het contact met zijn beste vriendin en soulmate verliest als zij wordt uitgehuwelijkt in Irak. In december verschijnt er een vervolg op Joshua's belevenissen: *Neem nooit een beste vriend*, dat ook met dagboekachtige schetsen door Martijn van der Linden is geïllustreerd. Voor wie zijn hart heeft verloren aan Joshua is dat iets om naar uit te kijken. Ook de fans van *Zeis*, *Lily* en *De Godden broers* kunnen zich verheugen op volgende delen. Zo is dit een shortlist die uitnodigt tot lezen én doorlezen en daarmee hopelijk veel jongeren bereikt. ●

HEEFT VEEL GEZICHTEN

“Rosoff laat de sekse van haar verteller in het midden

Van scherm naar boek (en andersom)

De sympathieke *boy meets boy*-Netflix-serie **Heartstopper**, over de romance tussen twee klasgenoten en het (liefdes)leven van hun vrienden, knalde binnen twee dagen de Netflix-toptien binnen, onder andere dankzij de realistische representatie van LGBTQ+'ers. Een prachtige opsteker voor Alice Oseman, die het script baseerde op haar gelijknamige graphic novel-bestsellerserie. Een aanrader dus, om jongeren van scherm naar boek te leiden.

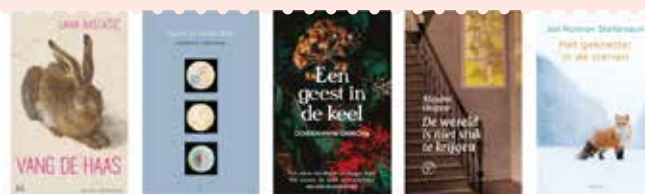
Heartstopper (vier delen), Alice Oseman, vertaling Niels van Eekelen. Van Goor, € 15,- per deel

Zomervacht, de succesvolle roman van Jaap Robben over de dertienjarige Brian, die van zijn vader moet zorgen voor zijn meervoudig gehandicapte broer Lucien, wordt verfilmd. Voor de rol van Lucien castte regisseur Joren Molten debutant Joël in 't Veld, zelf een jongen met spasme. 'Ik heb niet eerder met iemand gewerkt die zich zonder enige gene en met volledige toewijding in scènes gooit. Met

Zomervacht, Arjen Robben. De Geus, € 23,99

Zomervacht wil ik de kracht laten zien van mensen met een beperking.' Andere castleden zijn Micha Hulshof als de vader en de Vlaamse Jarne Heylen als Brian. In de zomer van 2023 draait de film in de bioscopen.

Europese Literatuurprijs

Voor de Europese Literatuurprijs 2022 zijn vijf boeken, vertaald uit vijf talen, genomineerd.

De Europese Literatuurprijs bekroont schrijver en vertaler van het beste Europese literaire fictiewerk dat het afgelopen jaar in Nederlandse vertaling is verschenen. 'Spannende en onverwachte titels' vormen volgens de jury de shortlist: 'We zien dat er tussen buiten- en binnenwerelden eigenlijk geen scheidslijn is, dat het een voortdurend stromen, grijpen, zoeken, tasten, klauwen, schuren, voelen en aanraken is.' Genomineerd zijn: *Vang de haas*, Lana Bastašić, vertaald uit het Servo-Kroatisch door Pavle Trkulja (Meulenhoff); *Nocilla-trilogie*, Agustín Fernández Mallo, vertaald uit het Spaans door Adri Boon (Koppennik); *Een geest in de keel*, Doireann Ní Ghríofa, vertaald uit het Engels door Caroline Meijer (Van Oorschot); *De wereld is niet stuk te krijgen*, Maxim Osipov, vertaald uit het Russisch door Yolanda Bloemen en Seijo Epema (Van Oorschot); en *Het geknetter in de sterren*, Jón Kalman Stefánsson, vertaald uit het IJslands door Marcel Otten (Ambo|Anthos). De winnende schrijver krijgt tienduizend euro en de vertaler(s) vijftienduizend euro. Zaterdag 5 november 2022 wordt de prijs uitgereikt op het Crossing Border Festival in Den Haag. europeseliteratuurprijs.nl

Met de tijd mee

Passionate Bulkboek organiseert dit jaar de zestiende editie van de Dag van het Literatuuronderwijs, het symposium over leesplezier en literatuureducatie.

Op 22 november 2022 zijn docenten Nederlands, media-theorissen en leraren in opleiding weer van harte welkom in De Doelen in Rotterdam. Het programma is samengesteld met ruime keuze uit eigentijdse onderwerpen – de dag staat namelijk in het teken van 'Literatuuronderwijs, met de tijd mee'. In diverse activiteiten worden bezoekers meegenomen langs actuele onderwerpen als gender, afkomst en digitale trends. Voor leraren in opleiding is er, naast de plenaire onderdelen, een speciaal samengesteld programma. Deel van het programma zijn onder anderen Asis Aynan, Edward van de Vendel, Amara van der Elst, Jelle Brandt Corstius en Murat Isik. Daarnaast verzorgen onderwijs-professionals, zoals Micha Hamel, Janneke Louwerse, Martijn Koek, Els Stronks, Linda Ackermans en Jörgen Apperloo vakinhoudelijke sessies.

Voor meer informatie over het programma en het bestellen van tickets, zie: dagvanhetliteratuuronderwijs.nl.

GOEDE GROENE BOEKEN

De longlist van de Jan Wolkers Prijs 2022 voor het beste natuurboek telt dit jaar 18 titels, zo vermeldde het NPO Radio 1 programma *Vroege Vogels*.

Alle 'groene' boeken komen voor de prijs in aanmerking, ongeacht of het een roman, dichtbundel, kinderboek of (semi-) wetenschappelijk werk is – zolang de natuur maar de hoofdrol speelt. 'Juist in een land waar niet heel veel natuur meer is, maar dat wel een grote culturele traditie en verbondenheid heeft met de natuur, is er behoefte aan gepassioneerde groene boeken,' aldus de organisatie. 'De naam "Jan Wolkers Prijs" geeft bovendien aan dat humor en wat dwarsigheid kunnen meewegen in de beoordeling. In de race zijn onder andere *Verhalen van de fladdertak* van Margaretha van An del & Marieke Nelissen (ill.); *Het lied van de spreeuw* van Octavie Wolters; *Buitenleven* van Nina Polak en de *Wandeldagboeken 1884-1898* van Jac. P. Thijsse & Marga Coesèl (samenst.). De winnaar ontvangt vijfduizend euro plus een origineel portret, gemaakt door Siegfried Woldhek, en wordt op 23 oktober bekendgemaakt in *Vroege Vogels*. Eerdere winnaars zijn onder andere Hans Mulder met *De ontdekking van de natuur* (2021), Valerie Trouet met *Wat bomen ons vertellen* (2020) en Marente de Moor met *Foon* (2019). In 2017 ontving schrijver Koos van Zomeren de Jan Wolkers Oeuvreprijs. De Jan Wolkers Prijs is een initiatief van Vroege Vogels, het Wereld Natuur Fonds en de *Volkskrant*.

[bnnvara.nl/vroege vogels](http://bnnvara.nl/vroege-vogels)

Het beest in ons

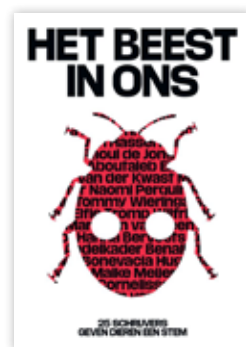
Tot en met 6 november 2022 staat het Natuurhistorisch Museum Rotterdam in het teken van *Het beest in ons*: een tentoonstelling inclusief boek, dat vijftientig dieren uit de museumcollectie voorziet van een monoloog.

Steeds is dat niet zomaar een monoloog, maar een actueel betoog waarin de dieren vertellen over wat wij mensen van hen kunnen opsteken: een relevant inzicht, idee of aanpak voor een actuele maatschappelijke kwestie

– van migratie, genderidentiteit of zelfverrijking tot armoede, controledrift of seksueel geweld. Denk aan het zeepaardje (ook mannen kunnen zwanger zijn), de luiaard (met waardevolle lessen over mindfulness) of de zwaluw (een van de beste migranten ter wereld). Van de miljarden jaren lange evolutie-geschiedenis van het leven kan de mensheid, amper meer dan honderdduizend jaar oud, nog veel leren, zeker vandaag de dag. De teksten van 25 auteurs, onder wie Hanna Bervoets, Babs Gons,

Bibi Dumon Tak en Tommy Wieringa, gaan vergezeld van fotografie van de dieren. De bijdragen zijn verrassend, vermakelijk, relaterend en soms rond uit controversieel door het vaak unieke gedrag van dieren; het vellen van morele oordelen is hun vreemd en niet zelden bieden ze inventieve oplossingen. In de natuur behoort immers niets tot het onmogelijke en zijn 'afwijkingen' in feite vaak slimme aanpassingen.

natuurhistorisch.nl

Het beest in ons,
Trichisboeken.nl, € 22,95

Het boek van alle mensen, dieren en dingen. Uit de schatkamers van Querido, € 25,-

Schatgraven

Het kinderboekenfonds van Querido heeft het Nederlandse jeugdliteraire landschap de afgelopen vijftig jaar verrijkt en voor een belangrijk deel gevormd. De jubileumbundel **Het boek van alle mensen, dieren en dingen** biedt een uitgebreide staalkaart van de mooiste verhalen, gedichten en illustraties. Een terug- en vooruitblik van redacteur Dik Zweekhorst en een kleine greep juweeltjes uit de bundel.

'Bob trilt in mijn hand. Alsof er een batterijtje in hem zit. Hij lijkt nog kwaaiër dan net, En dan opeens...

Uit: **Bob Popcorn**, Maranke Rinck & Martijn van der Linden (ill.) (2019)

'Hij heeft de driftbuien van Wiplala, gekoppeld aan het zelfvertrouwen van Karlsson van het dak. Bob Popcorn, een maiskorrel met een cowboyhoed, ontploft tot een dikke, frommelige popcorn als iets hem niet zint. Martijn van der Linden laat hem met priemend-kwaaië oogjes naar de lezer kijken. Zijn vrouw Maranke Rinck schreef het verhaal dat al net zo onstuimig is als het humeurige mannetje zelf,' schreef Joukje Akveld in *Het Parool* (2020).

Bob Popcorn © Martijn van der Linden

Dik Zweekhorst:

'Door dit jubileum realiseerde ik me ineens dat ik daarvan de helft heb meegemaakt, volgend jaar werk ik vijftig jaar bij de uitgeverij. Een rare gewaarwording, ik dacht altijd dat het instituut Querido Kinderboeken véél ouder was. Niet voor niks werk ik er al zo lang: de betrokken auteurs en de kwaliteit van hun boeken blijven inspireren.'

Mijlpaal

'De vraag wat in mijn vijftigjarige dienstverband de meest memorabele momenten zijn geweest, vind ik lastig te beantwoorden: als je er een paar uitlicht, doe je andere tekort. Dat laatste gold trouwens ook voor het samenstellen van de jubileumbundel – een mijlpaal op zich. Kiezen uit de schatkamers van wat er in de afgelopen vijftig jaar is verschenen, was een luxeprobleem. *Het boek van alle mensen, dieren en dingen* telt uiteindelijk vijfhonderd pagina's; honderd meer dan was beoogd. En dan zijn we nog streng geweest.'

Waarin onderscheidt Querido Kinderboeken zich van andere kinderboekenuitgevers?

'Veel van onze schrijvers maken boeken voor zowel jeugd als voor volwassenen: Joke van Leeuwen, Toon Tellegen, Bart Moeyaert, om er een paar te noemen. En sommige titels, zoals *De hemel van Heivisj* van Benny Lindelauf, zijn in een jeugd- en een volwasseneneditie verschenen. Beide fondsen – voor jeugd en voor volwassenen – zijn bij ons gelijkwaardig, de maakprocessen krijgen evenveel aandacht. Wat ook bijzonder is: sinds een jaar of dertig zijn we een groot aantal Vlaamse auteurs en illustratoren rijker: Bart Moeyaert, Joke van Leeuwen, Els Beerten, Gerda Dendooven, Leo Timmers... Belle Kuijken is onze Vlaamse redacteur.'

Kwaliteit prevaleert

'Wat onze werkwijze kenmerkt: vrijheid voor auteurs en illustratoren. We sturen hen niet in de richting van wat wij denken dat de markt wil; als een boek mooi en goed is, proberen we daar een publiek

‘Ik heb je gemist,’ zei de eekhoorn. En zacht voegde hij daaraan toe: ‘Je moet me toch eens uitleggen wat dat eigenlijk is: missen.’ ‘Ja,’ zei de mier.

Uit: **Misschien wisten zij alles**, Toon Tellegen (1995)

‘Als je een sprekende hond hebt, moet je uitkijken met de andere mensen. Die geloven het niet, moet je weten. Die denken dat je gek bent.’

Uit: **Olle**, Guus Kuijer & Thé Tjong-Khing (ill.) (1990)

Esther Naomi Perquin in *NRC* (2020) over waarom *Olle* het belangrijkste boek is dat ze ooit las: ‘Ik herlees zijn avonturen ieder jaar en ieder jaar huil ik wanneer ik de laatste pagina’s lees. Zoiets verdient zonder meer een lange liefdesverklaring, maar eigenlijk formuleert Kuijer het zelf al heel precies: “Als je een hond zo lang hebt,” schrijft hij, “vergeet je dat je hem hebt gekocht. Het lijkt alsof hij er altijd is geweest.”

‘Lieve mamma, zeg me, wat heb ik dan gedaan?’

Wat heb ik dan fout gedaan? Ik weet het echt niet.

Je dochter Sneeuwwitje’

Uit: **Zwart als inkt**, Wim Hofman (1997)

voor te vinden. In het redactieproces zijn we wel heel kritisch, makers moeten tegen een stootje kunnen – ook een goed boek kan misschien nog beter. We hebben natuurlijk het geluk van een stevige backlist, die voor een belangrijk deel is gevormd door het oeuvre van Annie M.G. Schmidt en Fiep Westendorp, maar ook door werk van auteurs als Toon Tellegen en Edward van de Vendel, die mooie nieuwe boeken maken, terwijl hun oudere titels blijven verkopen – dat geeft ruimte om risico’s te blijven nemen.’

Hoe heeft de uitgeverij zich ontwikkeld?

‘Van oudsher hebben veel kinderboeken van Querido een realistische inslag; Tine van Buul, Querido’s eerste kinderboekenuitgever, hield niet van sprookjes. Fantasy vormt bij ons nog steeds een kleine minderheid. En nog voor young adult een genre was, hadden we ook wel schrijvers voor twaalfplus, zoals Els Beerten en Anne Provoost, maar dat fondsdeel is kleiner geworden. In het maken van boeken voor negen- tot twaalfjarigen is Querido Kinderboeken wel altijd sterk geweest.

Een nieuwe ontwikkeling is de Tijgerlezenreeks, geïnitieerd door Edward van de Vendel, voor een groep die we voorheen minder bedienden: beginnende lezers. Natuurlijk wordt er rekening gehouden met wat zij aankunnen, maar schrijvers hoeven zich niet aan een streng format te houden, zoals bij de AVI-boekjes. Het werkt wonderwel. Titels van Querido Kinderboeken zijn niet altijd hapklaar en komen dan ook niet per se in de bestsellertoptien terecht. Daardoor komen kinderen er minder vanzelfsprekend mee in aanraking. Des te belangrijker is het, met het oog op de huidige ontleding, om lezers te blijven vinden voor de mooie boeken die wij maken.’

‘Vandaag komen mijn vriendjes bij me spelen,’ antwoordt Don. ‘Vriendjes?’ Sjon trekt zijn wenkbrauwen op. ‘Ik wist niet dat je vriendjes had.’

Uit: **Die kleine is Don, de lange is Sjon**, Catharina Valckx (in de serie Tijgerlezen 2020)

Don en Sjon en de vriendjes © Catharina Valckx

‘Halewijnkje en haar broer woonden in een huisje boven op een duin aan zee. Er zat een poortje in het huis. Door het poortje liep een weg. De weg liep naar de zee. Er kwamen heel veel mensen door de poort. Allemaal wilden ze de zee zien. Halewijnkje zag ze komen, haar broer zag ze gaan.’

Uit: **Halewijnkje en de struikrovers**, Jaap de Vries (1998)

Halewijnkje en de struikrovers © Jaap de Vries

TAAL IS EEN MER à BOIRE

Ton den Boon is woordenboekenmaker, schrijft taalcolumnns in dagblad *Trouw*, publiceert sinds 2003 het 'Woord van de Dag' op zijn weblog taalbank.nl en werkt momenteel aan het *Woordenboek van de Dood*, gedreven door 'een verlangen verrast te worden door de taal'.

Tekst
Mirjam
Noorduijn
Foto
Annemarie
Terhell

Dat hij woordenboekenmaker zou worden, had Ton den Boon niet bedacht toen hij eind jaren tachtig afstudeerde in Moderne Nederlandse Letterkunde en Algemene Literatuurwetenschap. Het plan was een jaartje naar Parijs te gaan, vertelt hij, om zich daar, geïnspireerd door zijn belangstelling voor Jeroen Brouwers, verder te specialiseren in de autobiografische roman. Maar dat liep anders toen hij via via onvoorzien in contact kwam met de toenmalige uitgever van de *Dikke Van Dale* die naarstig op zoek bleek naar redacteuren. Voordat hij er erg in had, stond er op zijn Groningse studentenkamer een computer, zodat hij een proefproject kon draaien. Hij bleek het werk zo leuk te vinden dat hij er nooit meer mee is gestopt.

Wat trok je zo aan in het maken van de *Dikke Van Dale*?

'Ik ontdekte dat er eigenlijk niet zo'n groot verschil was tussen het bestuderen van literatuur – wat toch mijn

oorspronkelijke studie is – en taal. Er zijn heel sterke parallellen tussen het geven van betekenis aan de wereld via woorden en het geven van betekenis aan de wereld via literatuur, poëzie, liedteksten... Taalkunde en letterkunde staan voor mij niet op gespannen voet met elkaar. Het is ook niet toevallig dat ik voor mijn studie literatuurwetenschap ben afgestudeerd op een taalkundig gebaseerde, stilistische analyse van de poëzie van Hans Faverey, waarbij ik taalkunde – de traditionele grammatica – heb gebruikt om grip te krijgen op zijn gedichten. Je kan dus wel zeggen dat mijn liefde voor taal is gebaseerd op mijn liefde voor literatuur, waarover ik ook nog steeds publiceer. Zo ben ik bezig aan een boekje over Lucebert voor wie ik een fascinatie koester. Waarom? Elke keer als ik een gedicht van hem lees, ontdek ik nieuwe betekenissen in zijn woorden en beelden. Ik ben het helemaal eens met Ilja Leonard Pfeiffer die hem samen met Vondel de grootste dichter van de Nederlandse taal noemt.'

Nu weer even terug naar je werk op woordniveau. Hoe doe je dat, de taal bijhouden en de Dikke Van Dale up-to-date houden?

‘Sinds we internet hebben is taal een mer à boir. Vroeger was het voldoende om kranten en tijdschriften bij te houden en woorden te turven, maar tegenwoordig stroomt taal via vele kanalen naar je toe: sociale media, blogs, websites, enzovoorts. Gelukkig hoeven we voor ons primaire materiaal voor het woordenboek niet alles zelf bij elkaar te scharrelen. We hebben afspraken met allerlei uitgevers die ons data ter beschikking stellen. Als ik wil weten of een woord algemeen gangbaar is en bruikbaar voor het woordenboek of juist een hype, hoef ik alleen maar het woord in te typen om te zien sinds wanneer en binnen welke context het is gebruikt. Maar voor het ‘Woord van de Dag’ – en om taaltrends te ontdekken – lees ik elke dag zo’n drie uur diverse kranten en tijdschriften. Ondertussen noteer ik woorden. En eigenlijk zit er altijd wel eentje tussen dat ik de afgelopen decennia nog niet eerder heb aangetroffen. Soms is zo’n woord echt splinternieuw. Soms is het bij toeval wel eens eerder gebruikt, maar in een andere betekenis, of het is een afleiding. Een mooi voorbeeld daarvan vind ik de term sufkokerij die ik in een column las waarin werd gesteld dat “we ons geen democratische sufkokerij kunnen veroorloven” als we de planeet willen redden, verwijzend naar het gebrek aan bestuurlijke daadkracht. Het woord komt van groente laten sufkoken – te gaar laten worden – wat rond de jaren zestig behoorlijk gangbaar was, maar in onbruik is geraakt sinds we alles al dente eten. Ik hoop nu dat sufkokerij, in de betekenis van eindeloos slap geouwehoer, ingeburgerd raakt: het past bij poldercultuur en spruitjeslucht; ik vind het een verrijking van het Nederlands.’

Wanneer is een woord voldoende ingeburgerd om in de Dikke Van Dale te komen?

‘De meeste nieuwe woorden komen er niet in. Als dit toch gebeurt, gaat er soms wel vier, vijf jaar overheen. In zekere zin is een woordenboek conservatief. We zullen moeten nagaan

of een woord een hype is, of dat het zal beklijven. Daarnaast moeten we ook nog proberen te voorspellen of het dan actief of passief gebruikt zal blijven worden. Dat is soms lastig. Zo wordt jongerentaal pas interessant als ten minste meer dan een generatie een woord blijft gebruiken. Een goed voorbeeld is doekoe – geld. Dat wordt inmiddels ook door volwassenen gebezigd. Maar veel jongerentaal is vluchtig: het is een soort geheimgtaal waarmee je, met uitsluiting van anderen, binnen de eigen groep kunt communiceren. Zodra iemand van buitenaf een woord overneemt, is het niet meer onderscheidend en zal de groep het niet meer gebruiken.’

Hoe ga je met de verengelsing van de Nederlandse taal om?

‘Eigenlijk niet zo heel anders dan met termen uit andere talen: voor een plek in het woordenboek moeten ze echt

“
Taal is de
basis voor
de sociale
cohesie
van een
samenleving

Ton den Boon (Oudewater, 1962) werkte na zijn studie Nederlandse taal- en letterkunde en Algemene Literatuurwetenschap als woordenboekredacteur en communicatieadviseur. Vanaf 1997 is hij hoofdredacteur van de *Dikke Van Dale*, die, op initiatief van Johan Hendrik van Dale, 150 jaar geleden verscheen. Ter ere daarvan verscheen in maart een jubileumeditie. ‘Deze spiegel van de

samenleving’ bevat voor het eerst ook 150 taalverhalen over 150 jaar taalgeschiedenis. Behalve hoofdredacteur is Den Boon (met zijn partner) oprichter van taal- en kunstboeken-uitgeverij De Weideblik, taalpublicist en schrijver van boeken als het *Verdwijnwoordenboek* (2013), waarin woorden staan die in de twintigste eeuw uit ons taalgebruik zijn verdwenen, *De taal der*

liefde (2017), met meer dan 2600 woorden over seks en erotiek, verlucht met 30 kaderteksten en schrijverscitaten, en *De taal van het nieuwe normaal* (2020), een coronawoordenboek. In het radioprogramma *De Taalstaat* onthult hij iedere zaterdag ‘het woord van de week’.

tondenboon.nl;
weideblik.com;
taalbank.nl

deel uitmaken van de algemene omgangstaal. Wat daarbij helpt is als een woord in het Engels, of welke taal ook, een eigen Nederlandse uitspraak heeft, of zich heeft aangepast aan de Nederlandse spelling- of grammaticaregels. Dat hoeft overigens niet op een correcte manier te zijn; ik oordeel niet over taalvormen, maar registreer en beschrijf slechts.’

Maar je vindt toch wel wat van de discussie over het Engels als voertaal binnen het hoger onderwijs?

‘Er zijn veel internationale studenten en studies. Dat er dan in het Engels wordt gecommuniceerd is deels onvermijdelijk, het is de internationale wetenschapstaal waarmee kennis wordt vergaard en verspreid. Denk aan de Universiteit Wageningen, die daardoor een waardevolle bijdrage levert aan de agrarische sector elders in de wereld. Maar dat studenten geesteswetenschappen hun scripties steeds vaker in het Engels moeten schrijven, vind ik wel jammer. Dat gaat denk ik ten koste van de inhoud. Als het over kunst gaat of menselijke emoties en sociale relaties, dan kan iedereen zich veel beter in zijn moedertaal uitdrukken – wat niet wil zeggen dat je geen anderstalige bronnen kunt raadplegen. Daarnaast is het belangrijk voor de ontwikkeling van een samenleving dat je je eigen wetenschappelijke kennis middels de gemeenschappelijke taal in die samenleving integreert. De taal is gans het volk, zeiden ze in de negentiende eeuw. Dit geldt nog steeds: taal verbindt en is de basis voor de sociale cohesie van een samenleving.’ ●

Cornald Maas is bekend als tv-presentator van cultuurprogramma's als *Volle Zalen* en commentator van het Eurovisie Songfestival. Maar dat hij na zijn studie Nederlands ook (kinder)-boekenrecensent bij *de Volkskrant* is geweest weet bijna niemand meer. In zijn Amsterdamse huis vertelt hij over zijn liefde voor 'literatuur tussen de regels'.

Tekst Mirjam Noorduijn
Foto Annemarie Terhell

'Vroeger las ik altijd. Vaak ook stiekem, in bed met een zaklantaarntje tot diep in de nacht. Maar ik heb van mijn passie eerst mijn studie en later mijn werk gemaakt en ben oordelend gaan lezen. In Amsterdam heb ik vaak niet de rust om ongestoord te kunnen doorlezen. Terwijl dat is waarvan ik houd – ik wil kopje-onder gaan in een verhaal, erin kunnen verdwijnen. Dat lukt me eigenlijk alleen tijdens mijn vakanties, of als ik langer op reis ben voor mijn werk. Zoals toen ik voor *Volle Zalen* naar Tania Kross op Curaçao ging. In het vliegtuig heb ik *Neven* gelezen van Peter Middendorp, wat ik heel goed vond. En op Curaçao ben ik begonnen in *Naar het paradijs* van Hanya Yanagihara. Dan lees ik zoals ik dat het liefste doe: ik sta op, begin gewoon en hoeft niet te stoppen; je wordt niet gestoord, je mobiele telefoon

is uit – je leest dan bijna zoals je dat deed als kind. Al moet ik bekennen dat ik het oordelen niet kan laten. Ik maak nog altijd aantekeningen in mijn boeken, of onderstreep bepaalde zinnen.'

Nog even terug naar je kinderjaren, wat voor boeken las je toen?

'Dat was best divers. Ik had een soort van eigen bibliotheek samengesteld – C. Maas – wat ik ook echt voorin mijn boeken had geschreven, inclusief adres en telefoonnummer, met het idee dat mijn moeder of broer een boek zou komen lenen. Titels die in mijn kast stonden waren die van Paul Biegel en *Brief voor de koning* van Tonke Dragt. Die kreeg ik van een tante toen ik acht was. "Nog wat jong," hadden ze in de boekhandel gezegd, maar mijn tante vond dat ik goed genoeg kon lezen.

Maar ik las ook *Kruimeltje* van Van Abkoude. Daarmee heb ik op mijn zevende een voorleeswedstrijd gewonnen; zo'n straatjongetje dat moet zien te overleven, sprak mij aan.

Ik houd heel erg van verhalen over mensen die zijn teruggeworpen op zichzelf, die vanuit penibele omstandigheden zichzelf moeten zien te redden, of met de beste wil van de wereld proberen het leven te veranderen, wat dan toch niet lukt, omdat ze nu eenmaal zijn wie ze zijn.'

Zoals?

'*Revolutionary Road*, dat over een echtpaar gaat dat tevergeefs aan hun onbezielde bestaan in een Amerikaanse buitenwijk probeert te ontsnappen. Richard Yates beschrijft dat geniaal. Kijk, hier heb ik het boek, in een vertaling van Thomas Verbogt. [Bladerend] Zo maak ik dus aantekeningen – en deze zin heb ik bijvoorbeeld onderstreept: "Ze was nu kalm en bedaard, zich bewust van wat ze altijd geweten had, wat haar ouders noch tante Claire noch Frank noch iemand anders haar ooit hadden hoeven leren, dat als je iets absoluut eerlijks wilde, iets waarachtigs, altijd bleek dat het in eenzaamheid moest worden gedaan." Waar het in essentie om draait is de vraag: ga je je eigen weg – die vaak moeilijk begaanbaar en eenzaam is – of conformeer je je aan dat wat de norm is. Die thematiek zit ook in het werk van Michael Cunningham en Philip Roth die ik beiden graag lees, en in dat van Couperus, mijn favoriete Nederlandse schrijver.'

Waarom is hij dat?

'Zijn romans hebben zo niets aan waar-de ingeboet. Die zijn nog zo springlevend en grensverleggend en werkelijk van Europese allure. Veel meer dan andere Nederlandse literatuur. Daarvan vind ik de reikwijdte vaak te beperkt. Ik zoek toch naar echte verhalen, naar schrijvers die een saga kunnen vertellen. Die mis ik bij de huidige generatie in Nederland: het komt soms zo bedacht over, te gekunsteld. Er zijn natuurlijk uitzonderingen, *Bonita Avenue* van Peter Buwalda, en *Jij zegt het* van Connie Palmen, over de liefdesrelatie van Ted Hughes en Sylvia Plath. Maar Couperus staat bovenaan. Hij weet als geen ander de menselijke psyche te ontrafelen, te schrijven over hoe mensen niet aan hun lot, hun demonen kunnen ontsnappen, aan de beperkin-

gen in hun karakter, ook al zouden ze dat willen of doen ze hun uiterste best daartoe. Hij toont dat de mens, hoe je het ook went of keert, buitengewoon beperkt is. En dat dan zo mooi en scherp opgeschreven: troostrijk en meedogenloos tegelijkertijd.'

Ondanks je bezwaren tegen de Nederlandse literatuur heb je het wel gestudeerd.

'Ja, dankzij mijn leraar Nederlands. Hij heeft de liefde voor literatuur aangewakkerd. Pater van Vught – ik zat op een gymnasium dat een kleinseminarie was geweest – had een hele onorthodoxe manier van lesgeven: grammatica, stijl, tekstanalyse, daar deed hij weinig aan, hij was vooral geïnteresseerd in literatuur. Voor onze schoolonderzoeken wilde hij dat we boeken met elkaar vergeleken: wat hebben ze gemeenschappelijk, waarom handelen de personages zoals ze handelen. Hij liet je zelf denken. Elke les nam hij een stapel boeken mee, torenhoog. Die zette hij op zijn bureau – zijn kale kop kwam er net bovenuit – en dan begon hij te vertellen. De hele cultuurgeschiedenis kwam aan bod. De middeleeuwse literatuur vond ik heel interessant, de kluchten van Bredero en hun erotische karakter: dat je ontdekte dat er toen ook al verhalen waren over wat je in het leven kan overkomen, het huwelijks bedrog, het sterven en afscheid nemen – zoals in *Mariken van Nieumeghen* en *Elckerlijc* – en dat de grondvesten van de literatuur voor later toen al zijn gelegd.'

En na je studie Nederlands verzeilde je in de cultuurjournalistiek?

Ja, als stagiair bij *Elsevier*, onder leiding van André Spoor die van *NRC Handelsblad* kwam, waar ik al snel cultuurcoördinator op de redactie werd. We spreken dan over eind jaren tachtig, de hoogtijdagen van de Nederlandse kinder- en jeugdliteratuur. De tijd van Imme Dros, Veronica Hazelhoff, Joke van Leeuwen – noem ze allemaal maar op. Daar plofte ook Toon Tellegen voor het eerst op mijn bureau. Zoiets had ik nog nooit gelezen. Hij is een van mijn favoriete schrijvers. Omdat hij op een volkomen vanzelfsprekende wijze absurditeiten leven weet in te blazen. Daarnaast biedt hij je ook pure melancholie, ontroering, poëzie en wijsheid. Er zijn zoveel levenslessen verscholen in Tellegens dierenrijk – zonder dat het je door de strot wordt geduwd.

Stijl, taal vind ik belangrijk. Ieder woord moet kloppen. Ik ben allergisch voor verhalen die boodschappelijk zijn, of zich richten op emotioneel effectbejag, zoals die hapklare brokken in de CPNB bestseller top 60. Het adagium dat mensen beter iets dan niets kunnen lezen, daar ben ik het op zich mee eens. Maar die top 60 verzamelt wat je – tot vermoeiens toe – allang wist en kende; er staan nauwelijks nog literaire boeken bij. Schaf 'm af. Vertrouw op de boekhandelaren, misschien stuit je dan nog eens op een titel die je verrast. Dat is belangrijk. Zeker in deze polariserende rottijd waarin geen plaats meer is voor nuance. Juist literatuur en theater geven levensinzicht; verhalen leren je op een andere, gelaagde manier naar de werkelijkheid kijken, voorbij de waan van de dag.' ●

Cornald Maas

(Bergen op Zoom, 1962) ging naar het Gymnasium Juvenaat en studeerde Nederlands in Leiden. Hij studeerde cum laude af (1986) in conversatie-analyse en argumentatietheorie. Na zijn studie werkte hij als cultuurjournalist bij *Elsevier* en de *Volkskrant*. Zijn televisie-carrière begon hij als (eind)redacteur bij *Lopend Vuur* (NOS) met Philip Freriks en Leoni Jansen, *De Schreeuw van de Leeuw* (VARA) met Paul de Leeuw, *Sonja op zaterdag* (VARA) met Sonja Barend en *De Plantage* (VPRO) met Hanneke Groenteman. Maas publiceerde ook verschillende boeken. **2004 – nu** commentator Eurovisie Songfestival **2008 – 2015** tv-presentator kunst- en cultuurprogramma *Opium* **2009 – nu** *Opium op Oerol* **2010** publicatie *Uit elkaar, gesprekken met kinderen van gescheiden ouders* **2016 – nu** tv-presentator *Volle Zalen* **2018** publicatie *Ach kind toch*, gebaseerd op de briefwisseling met zijn moeder **2021-2022** *Theater Maas*, agenderend cultuurprogramma tijdens de coronacrisis

OP DE COVER

Een kijkje in
het atelier van
Floor van het
Nederend

“ IK BEN OPGEGROEID met BEELDTAAL

Floor van het Nederend is verslingerd aan strips – al een leven lang. Als vrijgevestigd tekenaar maakt hij illustraties voor T-shirts, kranten, tijdschriften, commerciële producten en graphic novels. Deze maand debuteert hij bij Querido als kinderboekillustrator in *Doni en de kracht van de blauwe veer* van Dwight van de Vijver.

Tekst en foto's
Annemarie Terhell

De tekentafel van Floor van het Nederend staat in Amsterdam Nieuw-West en kijkt uit over de Slotterplas. In zijn werkkamer liggen overal strips en staan op alle randjes actiefiguren van jeugdhelden zoals de Daltons, Teenage Mutant Ninja Turtles en E.T. In de boekenkast staan Gerard Reve, Robert Crumb en Kort Vonnegut gebroederlijk zij aan zij. Het onderscheid tussen 'highbrow' en 'lowbrow' zit hem weleens dwars, vertelt hij. 'Ik bevind me vaak tussen verschillende werelden: die van de comics en de kunstgaleries. Dat voelt soms erg gescheiden. Om die twee dichterbij elkaar te brengen bedacht ik een stripfiguur, Malvin the Cat. Ik liet hem avonturen beleven in tekeningen die oorspronkelijk waren gemaakt als vrij werk, maakte er een actiefiguur van en een stripboek bij en exposeerde dat alles in een galerie.'

Lucky Luke

Al sinds zijn jeugd is hij gek op strips, vertelt hij. 'Als kind las ik echt alles. *Robbedoes* en *Kwabbernoot*, daar begon het mee. Toen ik wat ouder werd, kwam *Heinz*. Ik herinner me een oude *Lucky Luke* waar de cover van was afgescheurd en waar ik een nieuwe voorkant voor tekende. Mijn moeder werkte bij de Bibliotheek en plastificeerde het boek, zodat het weer compleet was.' Hij tekende veel als kind, maar het duurde even voor hij terugkwam op dat spoor. 'Ik groeide op in Haarlem, waar Joost Swarte woonde. We hadden zeefdrukken van hem aan de muur en ik dacht: je kunt dus gewoon tekenaar worden! Maar bij het studieadvies op de basisschool werd dat volledig uit mijn hoofd gepraat. Op de middelbare school verdween het tekenen naar de achtergrond. Daarna ging ik communicatiewetenschappen studeren aan de UvA, omdat ik geen

Floor van het Nederend

keuze kon maken en toch iets moest studeren. Ik dacht: zo doe ik toch nog iets creatiefs, maar dat viel tegen.'

Broedplaats

In de tijd dat hij stageliep bij kledingmerk Obey herontdekte hij het plezier in tekenen. 'Ik woonde in het huis van een vriend op de Oudeschans, dat was een broedplaats voor creatievelingen. In die tijd kreeg ik allerlei opdrachtjes en maakte ik flyers voor vrienden die feestjes organiseerden. 's Ochtends stond ik vroeg op om te kunnen tekenen, 's avonds na het werk ging ik verder. Het was hard werken, maar ik wilde niet dat het tekenen me weer zou ontglippen.' Zijn bachelor rondde hij vooral af om een forse studieschuld te ontlopen. Toch heeft het hem wel iets opgeleverd, vindt hij. 'Ik begrijp vaak snel wat opdrachtgevers van me willen, omdat ik weet hoe de commerciële sector werkt en hoe daar gedacht wordt.'

Jungletekeningen

Nu is hij fulltime tekenaar en werkt hij voor zowel uitgevers en de creatieve sector, als voor meer commerciële opdrachtgevers. Sinds een paar jaar heeft hij er een passie bij: graphic novels. Samen met Pepijn Lanen maakte hij *Hotel Dorado* (2018). Uit een andere vriendschap kwam *De duizendpoot* (2021) voort, dat werd geschreven én ingekleurd door het duo Wanderwelle. Binnenkort verschijnt het jeugdboek *Doni en de kracht van de blauwe veer*, waarvoor hij zich helemaal kon uitleven op jungletekeningen. Hij was gelijk gegrepen door het verhaal van Dwight van van de Vijver. 'Het gaat over een jongen die in Afrika gevangen wordt genomen en wordt verscheept naar Suriname om daar op een plantage te werken. Het is heel spannend en avontuurlijk, precies een boek dat als kind graag gelezen had. Het voelt als een eer dat ik hiervoor ben gevraagd.' ●

“
Ik wilde
niet dat
het
tekenen
me weer
zou
ontglippen

Floor van het Nederend (Haarlem, 1987) is als tekenaar autodidact. Hij werkte in opdracht voor onder meer Obey, Patta, Paradiso en de Volkskrant. Zijn eerste stripboek vormde een onderdeel van de expositie 'Art Loot' in Obey Art Space Amsterdam (2017). Een jaar later verscheen de graphic novel *Hotel Dorado* die hij maakte met Pepijn Lanen (Ambo | Anthos). Samen verzorgden zij in 2020 een beeldverhaal in 3PAK, het geschenk voor de Boekenweek voor Jongeren.

floorvanhetnederend.com

WEGDROMEN BIJ VERHALEN

Bevlogen leesbevorderaars vertellen over de praktijk: Ellen van Heijningen, artistiek directeur van het Boekids Festival; en Annelies Harzing, eigenaar van de Kinderboekentuin in Breda.

Tekst
Eva Gerrits

foto Raymond van Mil

**Ellen van
Heijningen**

WEES VRIJ- GEVOCHTEN LEES!

'Rondom jeugdliteratuur waren er, buiten de Kinderboekenweek, lang geen evenementen. Voor het Crossing Border Festival heb ik Borderkids opgezet, zo'n twintig jaar geleden, daarna ben ik verdergegaan met het Boekids Festival, waar we begonnen met het laten voorlezen door helden, zoals Roos en haar mannen, Hans Smit van het *Jeugdjournaal* en optredens door auteurs als Paul van Loon en Francine Oomen, die waren toen superhip. Boekids is niet alleen literatuur, we bieden een zo divers mogelijk programma. Aanvankelijk voor kinderen tot twaalf jaar en in 2012 zijn we gestart met Boekids University, dat heet nu Boektalk, voor twaalf tot zestien, de leeftijd waarop veel lezers afhaken. Voor hen koppelen we non-fictie aan college-achtige dingen, zoals lezingen

foto Annabel Miedema

**Annelies
Harzing**

“ WE VERKOPEN GESCHIEDENISSEN, VERHALEN, INZICHTEN

'Ik ben 24 jaar groepsmentor in het vmbo geweest, gespecialiseerd in remedial teaching en dyslexiebegeleiding. Daarna werd het tijd voor iets anders. Ik ben een lezer met een passie voor kinderboeken en al lang vond ik dat Breda een kinderboekhandel miste. Ik besloot er, eerst met een collega en uiteindelijk

zelf, eentje te beginnen. Ik heb cursussen gevolgd, kinderboekhandels het hemd van het lijf gevraagd, ging te rade bij een businesscoach en vijf jaar geleden ben ik begonnen. Na twee jaar werd ik tot mijn verbazing verkozen tot boekhandelaar van het jaar en daarna uitgenodigd voor het boekenpanel van *de Volkskrant* – zo mooi hoe van het een het ander komt.

Het boekenvak is een fijne wereld. Ondernemers worden doorgaans gezien als geldbelust, maar een kinderboekhandelaar gaat vooral voor de prachtboeken, de kunst die schrijvers en illustratoren maken en jij op je plank hebt staan. We verkopen niet louter voorwerpen, maar geschiedenissen, verhalen, inzichten. Ook het contact met scholen geeft energie, het nastreven van hetzelfde doel: kinderen laten genieten van mooie verhalen en tot lezers maken. De puberdoelgroep kende ik natuurlijk goed, maar al die andere kinderen, van baby af aan, miste ik in het onderwijs –

over de muziekindustrie en hacken. Om jongeren te bereiken is het belangrijk om lezen uit de schoolse context te halen. Bij het Boektalk-interview met James Dashner bijvoorbeeld, de schrijver van *The Maze Runner*, kon je via een speciale app je mening geven, vragen stellen, stemmen; op een scherm werd die input weergegeven. Jongeren kwamen er met skateboard en al speciaal op af. Met bibliothecarissen en leraren identificeren ze zich niet, de meeste leestips halen ze bij leeftijdsgenoten en op sociale media bij BookTokkers vandaan. Een mooie ontwikkeling: als jongere word je niet meer direct uitgescholden als je een boek leest, je geeft elkaar nu zelf tips. We gaan jongeren betrekken bij de programmering en in de toekomst zullen we meer gaan reizen met kleinere festivalonderdelen – zoals de bubbeltent voor *silent* luisteren, waar kinderen met koptelefoons op, zonder last van afleidend omgevingsgeluid, kunnen wegdromen bij verhalen. Voor een festival is tegenwoordig geen doelstelling zo moeilijk als leesbevordering. De afnemende belangstelling voor literatuur is het gevolg van verouderd beleid. Het klassikale onderwijs zou helemaal op de schop moeten en literatuur in het hele curriculum worden verweven. Lezen vormt je, maakt je een leven lang weerbaar. Als ik als kind niet was gaan lezen, had ik nooit zo'n vrijgevochten, *open mind* gehad.' ●

heerlijk dat die erbij kwamen en ik me verder kon inlezen; *Boer Boris* bijvoorbeeld, kende ik toen nog niet. Kinderen die hier met hun ouders komen en zeggen: ik houd niet van boeken, ondervraag ik: je houdt vast van verhalen, in films of games. Word je dan blij van humor, of van spanning, fantasie; heb je er tekeningen bij nodig? Enzo voort. Het aanbod is megadivers, er zit altijd wat bij – mits je je collectie goed kent en klanten die buiten jouw comfortzone vallen, kunt inschatten. Met die laatste bril op lees ik: voor wie is dit boek geschikt? Echte lezers lezen vaak omhoog, voor aarzelende lezers doe je beter een stapje terug. Ouders adviseer ik: lees ook voor om je kind in het verhaal te laten komen. Kinderen met leesproblemen moeten hard werken, elk woord ontsleutelen. Om dat kwartje te laten vallen, geef ik ouders soms een boek ondersteboven aan: probeer maar eens. Het is belangrijk om te begrijpen dat je het samen moet doen.' ●

foto Mark Uyl

COLUMN

Daan Heerma van Voss is schrijver en journalist. Hij debuteerde in 2010 met de roman *Een zondagsman*, die werd genomineerd voor de Anton Wachterprijs. In 2020 verscheen *Coronakronieken*. Zijn nieuwste boek is het autobiografische *De bange mens*. Voor 3PAK, het geschenk voor de Boekenweek van Jongeren 2022, schreef hij het korte verhaal 'Solaro'.

Kameleon

Wat is het precies, schrijven? Waar bestaat het uit, dat ambacht dat ik nu al meer dan tien jaar naar mijn hand probeer te zetten?

Over die vraag dacht ik niet na, toen ik begon. Ik studeerde geschiedenis en hield me bezig met teksten die me niet interesseerden; over de historie van het bisdom Utrecht, en Lodewijk de Zeeveelste. Ik wist wat er van me werd verlangd en dat schreef ik op. Ik imiteerde, zonder te weten wie of wat mijn voorbeeld was. Ze noemden me een goede student, maar dat was ik niet. Ik was de beste kameleon.

In mijn vrije tijd schreef ik destijds ook al voor tijdschriften. Ik interviewde, veelal schrijvers. Ik voelde me bij hen thuis, ze dachten op een soortgelijke manier na als ik, ze begrepen dat het leven overdacht en doorvoeld moet worden, dat niks vanzelfsprekend is, dat woorden meer zijn dan woorden: het zijn handelingen, dappere pogingen een samenhang te zoeken en te benoemen. (Socrates: het enige waardevolle leven is het onderzochte leven.) Ik was drieëntwintig toen ik mijn eerste fictietekst schreef, een lang verhaal dat uitgroeide tot mijn debuutroman, *Een zondagsman*. Vanaf dat moment was ik het dus, schrijver.

'Dat is het vak: gaan zitten'

Maar over wat dat inhield, dacht ik niet na. Ik wilde schrijven, ik joeg mezelf op en leerde door te doen. Van mijn vrienden, toen ook nog jong, wist het merendeel niet wat ze wilden. Ik had een voorsprong. Die voorsprong is gaandeweg verdwenen. Veel vrienden hebben een baan, een ladder die ze beklimmen, elk jaar een trede. Ik ga niet naar een kantoor, ik maak geen overstap naar een andere werkgever. Wat ik wel doe: elke ochtend gaan zitten achter mijn bureau. Dat is het vak: gaan zitten. Ja, ik heb aantekeningen gemaakt (in m'n telefoon of in een klein zwart boekje), er is een idee van een verhaal, er zijn flarden van scènes. Maar het werk bestaat uit gaan zitten. Uit stilstand, niet uit actie.

Wat is schrijven? Het is kijken, voelen, preciseren. Wat zie ik precies, hoe loopt die oudere man daar over straat, waarom blijft hij voor juist die gevel staan, heeft hij er soms gewoond, in welk leven dan? Wat voel ik precies, wat is die troebele stemming van vanmorgen, waar komt die vandaan? Waarom zit ik hier, en niet ergens anders, wat verklaart de loop van de levens die we kiezen?

Schrijven is gaan zitten en vragen stellen. Schrijven is gaan zitten en je opsplitsen in karakters. Schrijven is gaan zitten en de wereld over reizen. Schrijven is gaan zitten en twintig levens leiden. Schrijven is gaan zitten en denken: eindelijk ben ik geen kameleon meer. ●

SEPTEMBER

16 T/M 25 SEPT
Boekenweek van Jongeren
boekenweekvanjongeren.nl

OKTOBER

1 T/M 31 OKT
Maand van de geschiedenis met als thema 'Wat een ramp!'
maandvandegechiedenis.nl

1 OKT
Sluiting inzenddatum Nationale Mediatheektrofee en Mediathecaris van het Jaar nationalemediatheektrofee.nl

4 OKT
Bekendmaking Gouden Griffel en Gouden Penneel
De complete lijst met bekroningen is te vinden op cpnb.nl. Bij tien bekroonde boeken zijn lessuggesties gemaakt, die gratis zijn te downloaden op lezeninhetpo.nl.

5 T/M 16 OKT
Kinderboekenweek met als thema 'Gi-ga-groen!'
Andy Griffiths en Terry Denton, auteur en illustrator van de populaire reeks *De waanzinnige boomhut*, verzorgen het Kinderboekenweekgeschenk (vertaling Edward van de Vendel). Illustrator Marije Tolman maakt het Prentenboek van de Kinderboekenweek.
hebban.nl/kinderboekenweek

7 OKT
Nationale Voorleeslunch
nationalevoorleeslunch.nl

19 OKT T/M 16 NOV
Stemperiode NS Publieksprijs
nspublieksprijs.nl

28 OKT T/M 6 NOV
Friese Boekenweek
Het Friese Boekenweekgeschenk wordt geschreven door Ferdinand de Jong en wordt gepresenteerd op 28 oktober 2022 tijdens het Friese Boekenfeest.

30 OKT
Brainwashfestival
Filosofen, wetenschappers, theatermakers en schrijvers brengen nieuwe manieren van kijken op het denkfestival van Nederland en België dat plaatsvindt in Amsterdam. brainwashfestival.nl

NOVEMBER

1 T/M 30 NOV
Nederland Leest en Nederland Leest Junior hebban.nl/nederlandleest

1 NOV
Aftrap De Weddenschap
deweddenschap.nl

9 NOV
Inspiratiedag de Bibliotheek op school
in Amersfoort met als thema 'Naar leeslekkerland. Ga mee met BoekStart en de Bibliotheek op school'.
debibliotheekopschool.nl

19 NOV
Middag van het Kinderboek
met als thema 'De stand van zaken' in de OBA in Amsterdam.
middagvanhetkinderboek.blogspot.com

22 NOV
Dag van het Literatuuronderwijs & Pabo Leest
dagvanhetliteratuuronderwijs.nl; paboleest.nl

lezeninhetpo.nl

Lezen in het po

Op de basisschool kan het verschil gemaakt worden tussen lezer en niet-lezer. Bekijk alle bouwstenen voor effectief leesonderwijs op lezeninhetpo.nl

- Geletterdheid in de kleutergroep
- Vloeiend lezen
- Werken aan tekstbegrip en kennis
- De leesontwikkeling monitoren en evalueren
- Rijke thema's, boeken en teksten
- Kinderboeken leren kennen
- Werken aan leesmotiveer
- Samenwerking binnen en buiten school

Om van kinderen enthousiaste lezers te maken, is goed leesonderwijs van het allergrootste belang. Leraren leveren hieraan een onmisbare bijdrage. De website lezeninhetpo.nl van Stichting Lezen en SLO biedt leraren in het basisonderwijs alle informatie die ze nodig hebben om goed leesonderwijs te geven. De site belicht zowel onderzoek, beleid als praktijk. Wil je bijvoorbeeld weten hoe je rijke teksten selecteert, hoe je met kleuters effectief met prentenboeken werkt of hoe je je leerlingen motiveert om te lezen? Neem dan een kijkje op lezeninhetpo.nl én meld je gelijk aan voor de nieuwsbrief van deze website.

Steun tijdschrift Lezen met een vrijwillige bijdrage van €15,- per jaar

Zo kunnen wij het blad blijven maken! Alvast bedankt voor uw medewerking.

Hoe kunt u bijdragen?:

Maak €15,- of meer over naar rekeningnummer: **NL71 ABNA 0106 1306 68** onder vermelding van Tijdschrift Lezen.